

رساله امر به معروف و نهی از منکر

مراجع عظام تقلید

امام خمینی، امام خامنه‌ای، سیستانی، بهجت، مکارم، صافی گلپایگانی، نوری همدانی، وحید خراسانی،
مظاهری

فهرست

- رساله امر به معروف و نهی از منکر ۱
- رساله‌های عملیه ۴
- گزیده رساله امام خمینی ۴
- شروط وجوب امر به معروف و نهی از منکر ۴
- مراتب امر به معروف و نهی از منکر ۵
- گزیده اجوبه الاستفتاءات امام خامنه‌ای ۸
- شرایط امر به معروف و نهی از منکر: (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۵۷) ۸
- مراحل و مراتب امر به معروف و نهی از منکر: ۱۰
- منکرات مبتلا به ۱۲
- تحریر الوسيله امام ۱۴
- وجوب امر به معروف و نهی از منکر چند شرط دارد: ۱۵
- گفتار در مراتب امر به معروف و نهی از منکر ۱۸
- آیت الله بهجت ۲۰
- « ۷۷ » امر به معروف و نهی از منکر با وجود شرایط ذیل واجب می شود: ۲۰
- « ۷۹ » امر به معروف و نهی از منکر مراتبی دارد: ۲۱
- کتاب: امر به معروف و نهی از منکر ۲۲
- آیت الله سیستانی ۲۷
- مسأله ۳ - امر به معروف و نهی از منکر دارای مراتبی است: ۲۹
- ۲ نکته مهم و کاربردی در احکام امر به معروف و نهی از منکر آیت الله سیستانی (مدظله العالی): ۳۰
- آیت الله مکارم شیرازی ۳۱
- شرایط امر به معروف و نهی از منکر ۳۱
- آیت الله نوری همدانی ۳۲
- اهمیت امر به معروف و نهی از منکر ۳۲
- معنای معروف و منکر ۳۵

۳۶	..... امر و نهی درای مراتبی است
۳۶	..... گستردگی امر به معروف و نهی از منکر
۳۸	..... امر به معروف و نهی از منکر
۳۸	..... شرایط امر به معروف و نهی از منکر
۴۰	..... مراتب امر به معروف و نهی از منکر
۴۲	..... آیت الله وحید خراسانی
۴۳	..... مسأله ۲۰۶۹ - وجوب امر به معروف و نهی از منکر مشروط به شرایطی است:
۴۵	..... خاتمه:
۵۰	..... استفتائات
۵۰	..... گزیده استفتائات مقام معظم رهبری
۵۰	..... استفتائات جدید
۵۵	..... اجوبه استفتائات
۵۹	..... آیت الله بهجت
۶۹	..... آیت الله مکارم شیرازی
۷۶	..... آیت الله صافی گلپایگانی
۸۱	..... آیت الله وحید خراسانی
۸۲	..... آیت الله مظاهری

بسم الله الرحمن الرحيم

از حضرت رضاع (روایت شده که فرمود: رسول خدا همواره می فرموده «: اذا امتی توالکت الامر بالمعروف والنهی عن المنکر فلیاء ذنوا بوقاع من الله تعالی» اگر روزی بر امتم برسد که امر به معروف و نهی از منکر را به یکدیگر واگذار کنند در آن روز باید اعلان جنگ با خدایتعالی کنند.

رساله‌های عملیه

گزیدن رساله امام خمینی

شروط وجوب امر به معروف و نهی از منکر

مسأله ۲۷۹۱ چند چیز شرط است در واجب بودن امر به معروف و نهی از منکر :

- اول: آن که کسی که می خواهد امر و نهی کند، بداند که آنچه شخص مکلف بجا نمی آورد واجب است بجا آورد و آنچه بجا می آورد باید ترک کند. و بر کسی که معروف و منکر را نمی داند واجب نیست.
- دوم: آن که احتمال بدهد امر و نهی او تأثیر می کند، پس اگر بداند اثر نمی کند واجب نیست.
- سوم: آن که بداند شخص معصیت کار بنا دارد که معصیت خود را تکرار کند، پس اگر بداند یا گمان کند یا احتمال صحیح بدهد که تکرار نمی کند واجب نیست.
- چهارم: آن که در امر و نهی مفسده‌ای نباشد، پس اگر بداند یا گمان کند که اگر امر یا نهی کند ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی قابل توجه به او می رسد واجب نیست، بلکه اگر احتمال صحیح بدهد که از آن ترس ضررهای مذکور را پیدا کند واجب نیست بلکه اگر بترسد که ضرری متوجه متعلقان او می شود واجب نیست، بلکه با احتمال وقوع ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی موجب حَرَج بر بعضی مؤمنین، واجب نمی شود بلکه در بسیاری از موارد حرام است.

مسأله ۲۷۹۲ اگر معروف یا منکر از اموری باشد که شارع مقدس به آن اهمیت زیاد می‌دهد مثل اصول دین یا مذهب و حفظ قرآن مجید و حفظ عقاید مسلمانان یا احکام ضروریه، باید ملاحظه اهمیت شود و مجرد ضرر، موجب واجب نبودن نمی‌شود، پس اگر توقف داشته باشد حفظ عقاید مسلمانان یا حفظ احکام ضروریه اسلام بر بذل جان و مال، واجب است بذل آن.

مسأله ۲۷۹۳ اگر بدعتی در اسلام واقع شود مثل منکراتی که دولتها اجرا می‌کنند به اسم دین مبین اسلام، واجب است خصوصاً بر علمای اسلام اظهار حق و انکار باطل و اگر سکوت علمای اعلام موجب هتک مقام علم و موجب اسائه ظن به علمای اسلام شود واجب است اظهار حق به هر نحوی که ممکن است اگر چه بدانند تأثیر نمی‌کند.

مسأله ۲۷۹۴ اگر احتمال صحیح داده شود که سکوت موجب آن می‌شود که منکری معروف شود یا معرفی منکر شود واجب است خصوصاً بر علمای اعلام اظهار حق و اعلام آن و جایز نیست سکوت

مسأله ۲۷۹۵ اگر سکوت علمای اعلام موجب تقویت ظالم شود یا موجب تأیید او گردد یا موجب جرأت او شود بر سایر محرمات، واجب است اظهار حق و انکار باطل اگر چه تأثیر فعلی نداشته باشد.

مسأله ۲۷۹۶ اگر سکوت علمای اعلام باعث شود که مردم به آنها بد گمان شوند و آنها را متهم کنند به سازش با دستگاه ظلم، واجب است اظهار حق و انکار باطل اگر چه بدانند جلوگیری از مُحَرَّم نمی‌شود و اظهار آنها اثری برای رفع ظلم ندارد.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مسأله ۲۸۰۴ برای امر به معروف و نهی از منکر مراتبی است، و جایز نیست با احتمال حاصل شدن مقصود از مرتبه پایین، به مراتب دیگر عمل شود.

- مسأله ۲۸۰۵ مرتبه اول آن که با شخص معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد برای ارتکاب او به معصیت، این نحو عمل با او شده است، مثل این که از او رو برگرداند، یا با چهره عبوس با او

ملاقات کند، یا ترک مراوده با او کند و از او اعراض کند به نحوی که معلوم شود این امور برای آن است که او ترک معصیت کند.

مسئله ۲۸۰۶ اگر در این مرتبه درجاتی باشد لازم است با احتمال تأثیر درجه خفیف تر، به همان اکتفا کند، مثلاً اگر احتمال می دهد که با ترک تکلم با او مقصود حاصل می شود، به همان اکتفا کند و به درجه بالاتر، عمل نکند، خصوصاً اگر طرف، شخصی است که این نحو عمل موجب هتک او می شود.

مسئله ۲۸۰۷ اگر اعراض نمودن و ترک معاشرت با معصیت کار موجب تخفیف معصیت می شود یا احتمال بدهد که موجب تخفیف می شود، واجب است اگر چه بداند موجب ترک بکلی نمی شود و این امر در صورتی است که با مراتب دیگر، نتواند از معصیت جلوگیری کند.

• مسئله ۲۸۱۳ مرتبه دوم از امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی به زبان است، پس با احتمال تأثیر و حصول سایر شرایط گذشته، واجب است اهل معصیت را نهی کنند، و تارک واجب را امر کنند به آوردن واجب.

مسئله ۲۸۱۴- اگر احتمال بدهد که با موعظه و نصیحت معصیت کار ترک می کند معصیت را، لازم است اکتفا به آن و نباید از آن تجاوز کند.

مسئله ۲۸۱۵ اگر می داند که نصیحت تأثیر ندارد واجب است با احتمال تأثیر، امر و نهی الزامی کند و اگر تأثیر نمی کند مگر با تشدید در گفتار و تهدید بر مخالفت، لازم است لکن باید از دروغ و معصیت دیگر احتراز شود.

مسئله ۲۸۱۶ جایز نیست برای جلوگیری از معصیت، ارتکاب معصیت مثل فحش و دروغ و اهانت، مگر آن که معصیت، از چیزهایی باشد که مورد اهتمام شارع مقدس باشد و راضی نباشد به آن به هیچ وجه (۱) مثل قتل نفس محترمه، در این صورت باید جلوگیری کند به هر نحو ممکن است.

مسئله ۲۸۱۷ اگر عاصی ترک معصیت نمی کند مگر به جمع ما بین مرتبه اولی و ثانیه از انکار، واجب است جمع به این که هم از او اعراض کند، و ترک معاشرت نماید و با چهره عبوس با او ملاقات کند، و هم او را امر به معروف کند لفظاً و نهی کند لفظاً.

• مسأله ۲۸۱۸ مرتبه سوم توسط به زور و جبر است، پس اگر بداند یا اطمینان داشته باشد که ترک منکر نمی‌کند یا واجب را بجا نمی‌آورد مگر با اعمال زور و جبر، واجب است لکن باید تجاوز از قدر لازم نکند.

مسأله ۲۸۱۹ اگر ممکن شود جلوگیری از معصیت به این که بین شخص و معصیت حایل شود و با این نحو مانع از معصیت شود، لازم است اقتصار به آن اگر محذور آن کمتر از چیزهای دیگر باشد.

مسأله ۲۸۲۰ اگر جلوگیری از معصیت توقف داشته باشد بر این که دست معصیت کار را بگیرد یا او را از محل معصیت بیرون کند یا در آلتی که با آن معصیت می‌کند تصرف کند، جایز است، بلکه واجب است عمل کند.

مسأله ۲۸۲۱ جایز نیست اموال محترمه معصیت کار را تلف کند مگر آن که لازمه جلوگیری از معصیت باشد، در این صورت اگر تلف کند ضامن نیست ظاهراً و در غیر این صورت، ضامن و معصیت کار است.

مسأله ۲۸۲۲ اگر جلوگیری از معصیت توقف داشته باشد بر حبس نمودن معصیت کار در محلی یا منع نمودن از آن که به محلی وارد شود، واجب است، با مراعات مقدار لازم و تجاوز نمودن از آن.

مسأله ۲۸۲۳ اگر توقف داشته باشد جلوگیری از معصیت، بر کتک زدن و سخت گرفتن بر شخص معصیت کار، و در مضیقه قرار دادن او جایز است، لکن لازم است مراعات شود که زیاده روی نشود، و بهتر آن است که در این امر و نظیر آن اجازه از مجتهد جامع الشرائط گرفته شود.

مسأله ۲۸۲۴ اگر جلوگیری از منکرات و اقامه واجبات موقوف باشد بر جرح و قتل، جایز نیست مگر به اذن مجتهد جامع الشرائط با حصول شرایط آن.

مسأله ۲۸۲۵ اگر منکر از اموری است که شارع اقدس به آن اهتمام می‌دهد و راضی نیست به وقوع آن به هیچ وجه، جایز است دفع آن به هر نحو ممکن باشد، مثلاً اگر کسی خواست یک شخصی را که جایز القتل نیست، بکشد، باید از او جلوگیری کرد، و اگر ممکن نیست دفاع از قتل مظلوم مگر به قتل ظالم، جایز است بلکه واجب است، و لازم نیست از مجتهد اذن حاصل نماید. لکن باید مراعات شود که در صورت امکان جلوگیری به نحو دیگری که به

قتل منجر نشود، به آن نحو عمل کند، و اگر از حدّ لازم تجاوز کند، معصیت کار و احکام متعدی بر او جاری خواهد شد.

گزیده اجوبه الاستفتاءات امام خامنه‌ای

امر به معروف و نهی از منکر زنانی که حجاب کامل ندارند متوقف بر نگاه با ریبه به آنها نیست، از این رو واجب است. بلی بر هر مکلفی واجب است که از حرام اجتناب کند به خصوص زمانی که مبادرت به انجام فریضه ی نهی از منکر می‌کند. (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۶۸)

هرگاه موضوع و شرایط امر به معروف و نهی از منکر محقق باشد، تکلیف شرعی و وظیفه ی واجب اجتماعی و انسانی هم می‌مکلفین است، و حالت های مختلف مکلف مانند مجرد یا متأهل بودن در آن تأثیر ندارد و به صرف اینکه مکلف مجرد است تکلیف از او ساقط نمی‌شود. (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۶۰)

شرایط امر به معروف و نهی از منکر: (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۵۷)

۱. علم به معروف و منکر.

۲. احتمال تأثیر.

۳. اصرار بر گناه.

۴. نداشتن مفسده.

۱. علم به معروف و منکر

شرط اول امر به معروف و نهی از منکر، علم به معروف و منکر است یعنی امر و نهی کننده باید معروف و منکر را بشناسد و در غیر این صورت موظف نیست امر به معروف و نهی از منکر کند، بلکه نباید چنین کاری بکند؛ زیرا ممکن است در اثر جهل و نادانی امر به منکر و نهی از معروف کند، بنابراین نهی از منکر کردن کسی که نمی‌داند - دانیم

کارش حرام است یا نه (مثلاً معلوم نیست موسیقی که گوش می دهد از نوع مبتذل و حرام آن (است با حلال) واجب بلکه جایز نیست. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۵۷ و ۱۰۵۹ و ۱۰۶۷)

۲. احتمال تأثیر

شرط دوم امر به معروف و نهی از منکر، احتمال تأثیر است یعنی امر و نهی کننده باید احتمال بدهد که امر و نهی او اثر و نتیجه بی ولو در آینده دارد. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۵۷)

۳. اصرار بر گناه

شرط سوم امر به معروف و نهی از منکر، اصرار بر گناه است یعنی باید شخص گناهکار براستمرار گناه اصرار و سماجت داشته باشد و چنانچه معلوم شود که وی بدون اینکه امر و نهی شود خود از خطا دست بر می دارد یعنی معروف را به جا می آورد و منکر را ترک می کند امر و نهی او واجب نیست. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۵۷)

۴. نداشتن مفسده

شرط چهارم امر به معروف و نهی از منکر، نداشتن مفسده است یعنی باید امر و نهی مفسده نداشته باشد، بدین ترتیب اگر امر و نهی موجب شود به شخص امر و نهی کننده و یا به مسلمان دیگر مفسده بی از قبیل ضرر جانی و یا آبرویی و یا مالی برسد، در این جا امر و نهی واجب نیست. البته مکلف موظف است ملاحظه ی اهمیت را بکند یعنی باید در تمام معروف و منکرها بین مفسده امر و نهی و مفسده ترک امر و نهی مقایسه کند و سپس به آنچه مهمتر است عمل نماید.

امر به معروف و نهی از منکر در صورتی واجب است که واجد شرایط چهارگانه باشد، بنابراین اگر امر و نهی یکی از آن شرایط را نداشته باشد، مثلاً مفسده داشته باشد در این صورت، امر و نهی واجب نیست، هر چند شرایط دیگر را دارا باشد.

مهم: در امر به معروف و نهی از منکر شرط نیست که امر و نهی موجب بی آبرویی یا کاسته شدن احترام کسی که واجب را ترک کرده و یا فعل حرام را به جا آورده باشد نشود، بنابراین اگر در امر به معروف و نهی از منکر شرایط

و آداب آن رعایت شود و از حدود آن تجاوز نشود و در عین حال مستلزم بی آبرویی یا کسته شدن احترام کسی که مرتکب خلاف شده شود اشکال ندارد.

مراحل و مراتب امر به معروف و نهی از منکر :

توجه

• رعایت مراحل و مراتب امر به معروف و نهی از منکر واجب است یعنی تا به مرحله‌ی پایین تر مقصود حاصل می شود نباید وارد مرحله بالاتر شد.

۱. امر و نهی قلبی.

۲. امر و نهی لسانی (زبانی).

۳. امر و نهی عملی.

۱. امر و نهی قلبی

• مرحله ی اول امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی قلبی یا امر و نهی با قلب است. مقصود از امر و نهی قلبی، اظهار رضایت یا کراهت قلبی است یعنی مکلف باید رضایت قلبی خود را نسبت به معروف و تنفر و انزجار درونی خود را نسبت به منکر آشکار سازد و از این راه فردی که معروفی را ترک می کند و یا منکری را به جامی آورد را به انجام معروف و ترک منکر وادار سازد. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۷۱)

• امر و نهی قلبی (اظهار رضایت و تنفر) درجاتی دارد که تا با پایین ترین درجه و سبک ترین راه می توان امر و نهی کرد و به مقصود دست یافت نباید متوسل به درجه ی بالاتر شد. این درجات بر حسب شدت و ضعف و بر حسب انواعی که دارند بسیارند. برخی از آن ها عبارتند از: با تبسم و لبخند و روی گشاده برخورد کردن، چشم، فرو بستن، خیره شدن، به روی دست زدن، دندان به

لب گرفتن، با دست یا سر اشاره کردن، سلام نکردن، روگرداندن، پشت کردن، صحبت را قطع کردن، قهر و ترک معاشرت کردن.

۲. امر و نهی لسانی

- امر و نهی لسانی، درجاتی دارد که تا با پایین ترین درجه و آرام ترین لحن می توان به مقصود رسید نباید اقدام به درجه ی بالاتر کرد. این درجات بر حسب شدت و ضعف و بر حسب انواعی که دارند بسیارند. برخی از آن ها عبارتند از: ارشاد کردن، تذکر دادن، موعظه کردن، پند و اندرز دادن، مصالح و مفاسد و سود و زیانها را بر شمردن، بحث و مناظره کردن، استدلالی سخن گفتن، با غلظت و درشتی حرف زدن، با تهدید صحبت کردن.

۳. امر و نهی عملی

- امر و نهی درجاتی دارد که تا با پایین ترین درجه و آسانترین روش می توان نتیجه گرفت نباید به درجه ی شدیدتر پرداخت. این درجات بر حسب شدت و ضعف و بر حسب انواعی که دارند بسیارند. برخی از آن ها عبارتند از: حایل شدن و جلوی فرد را گرفتن، حربه از دست گرفتن، وسایل گناه را از دسترس او خارج ساختن، عقب راندن، دست طرف را محکم نگه داشتن، حبس کردن، سختگیری کردن، کتک زدن، به درد آوردن، مجروح و زخمی کردن، شکستن عضو، از کار انداختن، ناقص کردن، کشتن.

مهم: با توجه به این که در زمان حاکمیت و اقتدار حکومت اسلامی می توان مراتب بعد از مرحله ی امر و نهی زبانی را به نیرو های امنیتی داخل (پلیس) و قوه ی قضاییه واگذار کرد، به خصوص در مواردی که برای جلوگیری از ارتکاب معصیت چاره ای جز اعمال قدرت از طریق تصرف در اموال کسی که فعل حرام انجام می دهد یا تعزیر و حبس او و مانند آن نیست، در چنین زمانی با حاکمیت و اقتدار چنین حکومت اسلامی، واجب است مکلفین در امر به معروف و نهی از منکر به امر و نهی (قلبی و) زبانی اکتفا کنند، و در صورت نیاز به توسل به زور، موضوع را به مسئولین ذیربط در نیروی انتظامی و قوه قضاییه ارجاع دهند، ولی در شرایط، جمیع مراتب امر به معروف و نهی از منکر را با رعایت ترتیب آن ها تا تحقق غرض انجام دهند. (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۵۵ و ۱۰۶۴)

مهم: اگر مأمورانی که از طرف دولت وظیفه ی جلوگیری از فساد را بر عهده دارند در انجام وظیفه ی خود کوتاهی کنند دخالت اشخاص دیگر در اموری که از وظایف نیروهای امنیتی و قضایی محسوب می شود جایز نیست، ولی مبادرت مردم به امر به معروف و نهی از منکر با رعایت حدود و شرایط آن، اشکال ندارد. (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۶۳)

منکرات مبتلا به

موسیقی در ماشین: کسی که با رانندگانی مواجه می شود که از نوارهای موسیقی غنا و حرام استفاده می کنند وظیفه دارد با تحقق شرایط نهی از منکر، نهی از منکر کند، منتها بر او بیشتر از نهی از منکر زبانی واجب نیست و در صورتی که مؤثر واقع نشود واجب است که از گوش دادن به غنا و موسیقی حرام اجتناب کند و اگر به طور غیر ارادی صدای موسیقی حرام و غنا به گوش او برسد چیزی بر او نیست. (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۶۵)

موسیقی همسایه: تعرض مردم به داخل خانه های دیگران به منظور امر به معروف نهی از منکر جایز نیست، بنابراین هرگاه صدای بلند موسیقی از بعضی از منازل باعث اذیت و آزار مؤمنین شود نباید متعرض داخل منازل شد. (بلکه باید با رعایت شرایط امر به معروف و نهی از منکر و رعایت مراتب آن، نهی از منکر قلبی و زبانی کرد و در صورت عدم تأثیر به نیروهای انتظامی اطلاع داد). (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۶۷)

اقوام و آشنایان معصیت کار: هرگاه یکی از اقوام انسان مبادرت به ارتکاب معصیت کند و نسب به آن لابلای باشد، باید از اعمال خلاف شرع وی اظهار تنفر کرد و او را به هر روش برادرانه ای که مفید و مؤثر است پند و اندرز داد، ولی قطع رحم جایز نیست. بلی چنانچه احتمال داده شود که ترک معاشرت با او موقتاً موجب خودداری او از ارتکاب معصیت می شود به عنوان امر به معروف و نهی از منکر واجب است. (اجوبه الاستفتاءات، س ۱۰۵۸ و ۱۰۷۱)

لزوم یادگیری احکام: بر هر مکلفی واجب است شرایط و مراتب امر به معروف و نهی از منکر و موارد وجوب و عدم وجوب آن را یاد بگیرد تا مبدا در امر و نهی خود دچار عمل خلاف و منکر شود. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۷۴)

طلا و لباس مردان: پوشیدن طلا یا آویختن آن به گردن بر مردان مطلقاً حرام است، و پوشیدن لباس هایی که از نظر دوخت یا رنگ یا غیر آن تقلید و ترویج فرهنگ مهاجم غیر مسلمانان در نظر عرف محسوب می شود، جایز نیست، همچنین استفاده از زیور آلاتی که استعمال آن تقلید از فرهنگ تهاجمی دشمنان اسلام و مسلمین محسوب شود، جایز نیست و بر دیگران واجب است که در برابر این گونه مظاهر فرهنگی تقلیدی از بیگانگان مبادرت به نهی از منکر زبانی کنند. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۷۳)

معاشرت با تارک صلوه: فردی که مجبور به صحبت و معاشرت با کسی است که نماز نمی خواند و گاهی او را در بعضی از کارها کمک می کند، موظف است بر امر او به معروف و نهی از منکر در صورت تحقق شرایط آن مداومت ورزد و جز این وظیفه ای دیگر ندارد، و یاری کردن و معاشرت با او اگر سبب تشویق بیشتر او بر ترک نماز نباشد اشکال ندارد. (اجوبة الاستفتاءات، س ۱۰۷۷)

س: با توجه به وجوب امر به معروف آیا ما باید کافران را نیز امر به معروف کنیم؟

ج) مورد وجوب امر به معروف مورد علم طرف به معروف و منکر است و کفار ولو مکلف به فروع هستند ولی چون توجه و اعتقاد به حلیت و حرمت ندارند مورد امر به معروف و نهی از منکر نمی باشند.

س: در همسایگی ما شخصی دارای دستگاه ماهواره است. اگر امر به معروف به صورت گفتار و به نر می باعث شود ما متضرر شویم و یا احتمال این را بدهیم که در آنها اثری نداشته باشد. آیا وظیفه ما این است که به نیروی انتظامی اطلاع دهیم؟

ج) اگر از ماهواره استفاده ی حرام می شود و با اعلام به نیروی انتظامی جلوی استفاده حرام گرفته خواهد شد، اعلام، از مصادیق نهی از منکر است و لازم می شود.

س: آیا برای انسان پیگیری و بدست آوردن مقامهایی که می تواند در آنها به روند امر به معروف و نهی از منکر در جامعه کمک کند واجب است؟

ج) تحصیل پست و مقام به هر طریقی که باشد جهت انجام مسئولیت ها در آینده واجب نیست ولی اگر اتفاقاً زمینه انجام واجب از قبیل امر به معروف و نهی از منکر پیش آمد، مبادرت بر انجام تکلیف، واجب است.

تحریر الوسیله امام

مسئله ۱۱ - در سقوط تکلیف امر به معروف و نهی از منکر این مقدار کافی نیست که حکم شرعی را گوشزد نماید و یا مفاسد ترک واجب و ارتکاب حرام را بیان کند، مگر آنکه عرف ولو با قرائن آن را امر به معروف و نهی از منکر بداند و یا آنکه مقصود به همان مقدار حاصل شود، بلکه ظاهر این است که اگر طرف مقابل بخاطر قرینه خاصی از این عمل امر به معروف و نهی از منکر بفهمد کفایت می کند هرچندکه عرف از آن امر به معروف و نهی از منکر نفهمد.

مسئله ۱۲ - امر و نهی در این باب (از ناحیه آمر و ناهی) مولوی است هر چند که آمر پائین تر از کسی باشد که امر و یانهش می کند، بنابراین در امر به معروف و نهی از منکر کافی نیست بگوید: خدا تو را امر به نماز کرده و یا از

شرابخواری نهی کرده مگر آنکه با گفتن آن غرض حاصل شود وگرنه باید خود او امر و نهی کند به طوری که عرف بگوید فلانی امر به معروف و نهی از منکر کرد مثلا به طرف بگوید نماز بخوان و یا شراب ننوش.

مسئله ۱۵ - اگر ببینید شخصی را که مشغول مقدمات حرام است برای رسیدن به آن حرام ، اگر بیننده یقین داشته باشد که این مقدمات او را بحرام می ترساند واجب است او را از آن حرام نهی کند، و اگر بداند که او را به حرام نمی رساند واجب نیست او را نهی کند مگر بر مبنائی که مقدمات حرام را نیز حرام بدانیم و یا تجری و جرئت کردن بر گناه را عملی حرام بدانیم ، و اگر شک کند در اینکه آیا این مقدمات او را به حرام می رساند یا نهی از منکر بر او واجب نیست مگر بنا بر آن دو مینا که ذکر شد.

وجوب امر به معروف و نهی از منکر چند شرط دارد:

شرط اول: اینکه شخص امر و ناهی تشخیص این را داشته باشد که آنچه او می خواهد ترک کند معروف و آنچه می خواهد انجام دهد منکر است بنابراین بر کسی که جاهل به معروف و منکر است به معروف و نهی از منکر واجب نیست ، و شناختن معروف و منکر شرط وجوب است نظیر استطاعت در حج

مسئله ۳ - اگر مسئله مورد اختلاف نباشد و احتمال دهد شاید مرتکب جاهل به حکم است ظاهرا امر به معروف و نهی از منکر واجب است مخصوصا اگر بداند که او جاهل مقصر است و نزدیکتر به احتیاط آنست که او را اول به حکم مسئله ارشاد کند سپس ببیند اگر باز هم ادامه می دهد آنوقت او را انکار و نهی کند مخصوصا اگر جاهل قاصر باشد

مسئله ۴ - اگر فاعل جاهل به موضوع باشد انکارش و برطرف کردن جهلش واجب نیست مثل اینکه از باب غفلت و یا فراموشی نماز نخوانده باشد و یا شراب را به خیال آنکه شربت است بنوشد، بله اگر موضوع امر بسیار مهمی نظیر قتل نفس محترمه باشد به طور که خدای عزوجل به هیچ وجه راضی به انجام یا ترک آن نباشد واجب است امر به معروف و نهی از منکر را در آن مورد اقامه کند و طرف را امر و یا نهی کند.

مسئله ۸- آموختن شرائط امر به معروف و نهی از منکر و موارد وجوب و عدم وجوب و جواز و عدم جواز آنواجب است تا اینکه شخص در انجام این دو وظیفه الهی خویش دچار منکر و خلاف شرع نگردد.

مسئله ۹- اگر در جائی که امر به معروف و نهی از منکر جائز نیست امر به معروف و یا نهی از منکر بر دیگران واجب است که او را نهی نمایند.

مسئله ۱۰- اگر امر به معروف و یا نهی از منکر در موردی نسبت به بعضی باعث توهین شریعت مقدس باشد هر چند از نظر دیگران اینطور باشد نه خودش، جائز نیست در آن مورد امر به معروف و نهی از منکر کند، خصوصا اگر یقین به تاءثیر ندارد و صرفا احتمال آنرا می دهد، مگر آنکه مورد از مهمات امور باشد، البته موارد از نظر اهمیت مختلف است.

شرط دوم: اینکه احتمال تاءثیر امر به معروف و یا نهی از منکر را بدهد بنابراین اگر اطمینان دارد که تاءثیر نمی کند دیگر واجب نیست.

مسئله ۳- اگر بداند که انکارش از منکر تاءثیر نمی کند مگر آنکه آنرا با خواهش و موعظه همراه سازد ظاهرا واجب می شود به همان طریق نهی از منکر کند و اگر بداند که تنها خواهش و موعظه اثر می گذارد بدون امر و نهی بعید نیست که همان دو واجب باشد.

مسئله ۴- اگر شخصی مرتکب دو حرام بشود و یا دو واجب را ترک کند و مکلف بداند که اگر نسبت به هر دو امر به معروف و نهی از منکر کند مؤثر واقع نمی شود و احتمال دهد که اگر به یکی از معین امر و یا از منکر معین نهی کند مؤثر و اگر احتمال تاءثیر در یکی غیر معین دهد واجب است به آنکه مهمتر است امر نموده و از آنکه مهمتر است نهی نماید، مثلا اگر شخصی را ببیند که نماز نمی خوانده و روزه نمی گیرد و بداند که اگر او را امر به نماز کند مؤثر واقع نمی شود و احتمال دهد که اگر امر به روزه اش کند اثر می کند واجب است امر به روزه اش کند، و اگر احتمال دهد که اگر به هر یک از آن دو به تنهایی امرش کند مؤثر واقع شود باید امر به نمازش کند و اگر هیچ یک

از آن دو واجب مهمتر از دیگری نباشد مخیر است او را به هر یک که خواست امر می کند بلکه می تواند او را به طور اجمالی به یکی از آن دو واجب امر کند به شرطی که احتمال دهد اینگونه امر کردن مؤثر واقع می شود.

مسئله ۶- اگر بداند و یا احتمال دهد که اگر در حضور جمعی او را نهی از منکر کند مؤثر می شود نه در خلوت اگر فاعل کسی است که علنا گناه می کند واجب است او را بین جمع نهی کند و در غیر این صورت وجوب نهی از منکر بلکه جواز آن محل اشکال است.

مسئله ۹- اگر بداند که امر به معروفش و یا نهی از منکرش نسبت به طرف که معروف را ترک کرده و یا منکر را مرتکب شده هیچ اثری ندارد ولی نسبت به شخص دیگری که او نیز انجام داده اثر می گذارد به شرطی که خطاب را متوجه شخص او نکند بلکه متوجه مرتکب اول کند واجب است به منظور تاءثیر در دیگری شخص مرتکب و یا تارک معروف اول را نهی از منکر و یا امر به معروف کند.

مسئله ۱۰- اگر بداند که فلان شخص معین امر و نهیش در طرف مؤثر است نه امر و نهی خودش واجب است به آن شخص امر کند که او طرف را امر به معروف و نهی از منکر کند، البته در صورتی که بداند که وی با وجود شرائط تکلیف اهمال کرده است.

مسئله ۱۳- اگر بداند که طرف مقابلش آدم لجبازی است که هر چه به او بگوید خلاف آن را می کند، اگر نهی از منکرش کند بیشتر مرتکب می شود و اگر امر به معروفش کند آنرا ترک می کند، واجب است او را امر به منکر و نهی از معروف کند به شرطی که محذور دیگری در بین نباشد.

مسئله ۱۷- اگر در موردی هم احتمال تاءثیر را بدهم و هم احتمال خلاف آن یعنی بدتر شدن را، ظاهراً امر به معروف و نهی از منکر واجب نیست.

مسئله ۲۰- اگر علم داشته باشند به اینکه نهی یکی از آن دو مؤثر نهی دیگر باعث اصرار او می شود واجب نیست هیچیک او را از گناهش نهی کنند.

شرط سوم: این است که گنهکار اصرار بر گناه داشته باشد و به طور استمرار آنرا مرتکب باشد، پس اگر بداند که گنهکار ترک گناه کرده دیگر نهی او از منکر واجب نیست.

شرط چهارم: اینکه در نهی از منکر کردن مفسده ای نباشد

مسئله ۴- اگر بر جان یا عرض خودش و یا نفوس مؤمنین و عرض آنان بترس انکار منکر حرام می شود، و همچنین است اگر بر مال قابل توجهی از مؤمنین بترسد، و اما اگر بر مال خودش بترسد بلکه حتی یقین به ضرر پیدا کند در صورتی که آن ضرر برایش حرجی نباشد ظاهراً نهی از منکر حرام نخواهد بود و اما اگر بحد مشقت و حرج برسد بعید نیست حرام باشد.

مسئله ۵- اگر به پاداری فریضه ای و یا ریشه کن ساختن منکری موقوف باشد به اینکه مال قابل توجهی را خرج کند خرج کردن آن واجب نیست لکن کار خوبی است به شرطی که خودش در حرج و سختی نیفتد و اگر در حرج می افتد بعید نیست که جائز نباشد، بله اگر موضوعی که می خواهد بپا بدارد و یا ریشه کن کند چیزی باشد که شارع به آن اهتمام داردو خلاف آن را به هیچ وجه راضی نیست واجب است آن مال را بذل کند.

گفتار در مراتب امر به معروف و نهی از منکر

مسئله ۲- اگر روی گرداندن و دوری کردن تنها در تخفیف منکر اثر داشته باشد نه در ریشه کن شدن آن ، احتمال هم ندهد که امر و نهی زبانی در ریشه کن ساختن آن دخالت داشته باشد و بیش از آن هم برایش ممکن نیست دوری کردن واجب است .

مسئله ۲- اگر احتمال دهد که با ارشاد و موعظه به نرمی غرض حاصل می شود واجب است چنین کند و جائز نیست از آن تجاوز کند.

مسئله ۳- اگر بداند که غرض با آن حاصل نمی شود پا به مرحله بعدی می گذارد یعنی با تحکم او را امر به معروف و نهی از منکر می کند، و در این مرحله اگر احتمال تاءثیر می دهد، واجب است از آسانترین و نرم ترین

کلام آغاز کند و جائز نیست از آن تجاوز نموده (با خشونت سخن بگوید) مخصوصا اگر چنانچه مورد کسی است خشونت نسبت به او هتک او است .

مسأله ۴- اگر جلوگیری از منکر و اقامه واجب متوقف بر سخن درشت و تشدید در امر و تهدید بر مخالفت باشد همه اینها جائز می شود بلکه واجب است ولی احتراز از دروغ رعایت شود.

مسأله ۶- اگر در بعضی از مراتب نهی (زبانی) مرحله دوم (اهانت و ایذاء کمتری هست نسبت به آنچه در مرحله اول گفتیم و غرض به همان حاصل می شود واجب است به همان مقدار اکتفا شود و وظایف مرحله اول را انجام دهد، مثلا اگر فرض شود موعظه و ارشاد با بیان نرم و روی گشاده مؤثر و یا محتمل التاءثیر است و کمتر از اعراض و قهر کردن و امثال آن طرف را آزار می دهد نباید از این نهی زبانی که مرحله دوم است تجاوز نموده به اعراض که مرحله اول است تمسک بجوید اشخاص چه امر کنندگان و چه امر شوندهگان از نظر اخلاق و احوال بسیار مختلفند، بسیاری هستند که اعراض و قهر کردنشان طرف را بیشتر آزار میدهد و برای او سنگین تر و اهانت آمیزتر است تا امر به معروف و نهی از منکر زبانی ، بنابراین بر امر کننده و نهی کننده لازم است رعایت مراتب و اشخاص را بنماید و وظیفه خود را به آسانتر و آسانترین راه انجام دهد.

مسأله ۷- اگر فرض شود که بعضی از مراتب مرحله اول مساوی با بعضی از مراتب مرحله دوم باشد دیگر ترتیبی بین دو مرحله نبوده مکلف مخیر است از هر یک از دو راه که خواست امر به معروف و نهی از منکر کند مثلا اگر فرض شود که در موردی امر به معروف زبانی و روی گردانی به یک اندازه طرف را ناراحت می کند و امر به معروف و ناهی از منکر بداند و این احتمال دهد که هر دو طریق مؤثر است مخیر است بین آن دو و جائز نیست به مرتبه شدیدتر تجاوز کند.

مسأله ۱۰ - اگر مطلوب و مقصود از نهی از منکر با مرتبه پائین تر از شخصی حاصل و از شخص دیگر با مرتبه بالاتر حاصل می شود ظاهراً هر یک تکلیف خود را به طور کفائی دارند و بر دومی واجب نیست امر به معروف و نهی از منکر را به شخص اول محول کند که از وی به مرتبه اول حاصل شود.

مسأله ۱۴ - سزاوار آنست که آمر به معروف و ناهی از منکر در امر و نهیش و مراتب انکارش چون طیبی باشد که با مهربانی بیمار خود را معالجه می کند و چون پدری مشفق باشد که همواره مصلحت فرزند را رعایت می کند و اینکه انکارش لطف و رحمتی خاص برای فاعل و لطف و رحمتی عام برای امت باشد، و اینکه نیت خود را برای رضای خدای عزوجل خالص کند این عمل خود را از شوائب هواها و از اظهار علو پاک بدارد و درحال نهی از منکرش خود را شخصی منزّه و مافوق فاعل نبیند، چون بسیار می شود که مرتکب یک گناه و یا چند گناه فضائلی در نفس دارد که خدایتعالی آنرا دوست می دارد هرچند که از عمل از خشمگین است چه بسیار می شود که خود آمر به معروف و ناهی از منکر برعکس این فرض است (یعنی در باطن دلش صفات بسیار نکوهیده ای دارد که مورد خشم خدا است و از خودش خیر ندارد).

آیت الله بخت

امر به معروف و نهی از منکر

اگر کسی واجبی را انجام نمی دهد و یا معصیتی را بجا می آورد، در صورت تحقق شرایط ذیل، بر دیگران واجب است او را امر به معروف و نهی از منکر بنمایند، و اگر مستحبی را ترک و یا مکروهی را بجا می آورد، امر به معروف و نهی از منکر مستحب است، و اگر یک نفر به این وظیفه قیام کند، بنابراین از دیگران ساقط می شود.

« ۷۷ » **امر به معروف و نهی از منکر با وجود شرایط ذیل واجب می شود:**

اول : علم؛ پس کسی که عالم به حکم شرعی نیست، نمی تواند امر به معروف و یا نهی از منکر بنماید، بنابراین در ابتدا لازم است شخص آمر و یا ناهی خودش از احکام شرعی اطلاع کافی داشته باشد.

دوم : احتمال تأثیر؛ پس در صورتی که انسان می داند سخن او تأثیری در دیگری ندارد، بر او لازم نیست امر به معروف و یا نهی از منکر بنماید، اما جواز بلکه رجحان آن در صورت عدم خوف ضرر، خالی از وجه نیست.

سوم : اصرار بر ترک واجب و یا انجام دادن معصیت؛ پس در صورتی که انسان بداند شخصی از معصیتی که انجام داده توبه کرده است و یا نشانه هایی بر پشیمانی او دلالت کند، امر به معروف و یا نهی از منکر واجب نیست.

چهارم : عدم مفسده؛ پس اگر کسی به خاطر امر به معروف و یا نهی از منکر ترس از وقوع مفسده ای دارد، و آن مفسده عبارت از ضرر جانی یا آبرویی و یا مالی قابل اعتنایی است، این کار بر او واجب نیست .

بنا بر این با وجود این شرایط، امر به معروف و نهی از منکر واجب می شود، و در امر به معروف و نهی از منکر عدالت شرط نیست.

« ۷۸ » جایز است اطفال را برای تمرین و عادت دادن به ترک معصیت و یا انجام دادن واجبات، تأدیب کرد، خصوصاً در مراحل آخر که به انجام واجب و ترک معصیت نزدیکتر است، که اگر تأدیب نشوند، در بعضی از موارد منجر به ترک واجبات و انجام معاصی از طرف آنها می شود.

« ۷۹ » امر به معروف و نهی از منکر مراتبی دارد:

اول : انکار قلبی می باشد، دوم : اظهار کردن به زبان، سوم : متآلم کردن معصیت کار به قدری از زدن، که تفصیل مراتب در مسأله بعد خواهد آمد.

بنا بر این اگر انسان بدون گفتن، به هروسيله دیگر ناراحتی قلبی خود را به معصیتکار نشان دهد و این کار موجب ترک معصیت شود، لازم نیست با زبان امر به معروف و یا نهی از منکر بنماید، البته در صورتی که هیچ گونه اشکال شرعی دیگری در این کار نباشد، و اگر چاره ای در این کار بجز اظهار زبانی نیست، باز باید درجات خفیف تر را در انجام این کار ملاحظه نماید .

« ۸۰ » اگر انسان بداند در صورتی که بخواهد جلوگیری از معصیتی بنماید منجر به ایجاد جرح و یا قتل خواهد شد، بنا بر اظهر بدون اجازه امام معصوم علیه السلام یا کسی که از طرف آن حضرت مستقیماً نایب مخصوص است، نباید این کار را بکند. و آیا با اجازه مجتهد جامع الشرایط می تواند این کار را انجام دهد؟ مورد تأمل است؛ ولی اگر نمی داند که این کار منجر به مجروح کردن و یا قتل می شود ولی احتمال این را می دهد، بنا بر احتیاط واجب باید مستقیماً از طرف امام معصوم علیه السلام و یا نایب مخصوص آن حضرت و یا از طرف مجتهد جامع الشرایط اجازه داشته باشد.

امر به معروف و نهی از منکر

کتاب: امر به معروف و نهی از منکر

واجب است امر به معروف و نهی از منکر، یعنی «امر به واجب شرعی و نهی از حرام شرعی». و طریق آن کتاب و سنت و کشف عقل است از لطف حکیم به ایجاب امر به واجب و تحریم فعل حرام و مستقل است [عقل در فهم آن]، یعنی حاجت به سایر ادله نیست اگر وجوب و حرمت در مأموریه و منهی^۱ عنه هم عقلی باشد و حسن یا قبیح عقلی باشد، به نحوی که ادراک حکم شرعی ایجابی یا تحریمی در آن فعل بنماید. و مستحب است امر به مندوب شرعی و نهی از مکروه شرعی. و اظهر کفایی بودن وجوب امر به معروف و نهی از منکر است.

شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر

واجب نیست امر به معروف واجب و نهی از منکر واجب مگر با شروطی:

عالم بودن امر و ناهی به واجب و حرام

۱. از آن جمله اینکه عالم باشد به وجوب واجب یا حرمت حرام در شرع. و بر غیر عالم واجب نیست امر به معروف واقعی و نهی از منکر واقعی و بر ترک آنها مؤاخذه نمی شود؛ اما ترک تحصیل علم به مجرد معرضیت ابتلاء به آنها از حیث امر به معروف یا نهی از منکر اگر چه آن معروف یا منکر، محل ابتلاء عملی شخص آمر یا ناهی نباشد، پس محل تأمل است؛ و فی الجملة وجوب آن ارتکازی است.

احتمال تأثیر

۲. از آن جمله تجویز تأثیر امر و نهی در امتناع از معصیت باشد؛ پس با علم به عدم افاده انکار، واجب نیست. و محتمل است لزوم انکار قلبی با اظهار رضا به طاعت یا کراهت از معصیت با شروط لاحق، یا حرمت اظهار رضا به معصیت غیر اگر چه اعانت نباشد. و هم چنین با اطمینان به عدم قبول و تأثیر در ترک معصیت، واجب نیست امر به معروف و نهی از منکر؛ و اما جواز و رجحان، پس با عدم خوف ضرر، خالی از وجه نیست.

عدم توبه عاصی

۳. و از آن جمله اینکه مریدِ عصیان در زمان امر به معروف یا نهی از منکر، تائب از معصیتی که کرده است نباشد و اماره مثبت توبه و پشیمانی از او ظاهر نباشد، و گرنه واجب نیست.

عدم مفسده

۴. از آن جمله این است که در انکار منکر مفسده ای نباشد؛ پس با خوف مفسده و ضرر فعلی یا در مستقبل برای خودش یا احدی از اهل ایمان و آنهایی که به حکم ایشانند از سایر اهل اسلام، وجوب ساقط است، چه آنکه ضرر مخوف نفسی، یا عرضی، یا مالی غیرِ قلیل باشد. و معتبر نیست در امر به معروف و نهی از منکر عدالت، و نه خصوص فعل آن معروف و ترک آن منکر. و معتبر است تکلیف در آمر و در مأمور.

حکم صبیّ و مجنون

و صبیّ و مجنون، ممنوع می شوند از اضرار اهل ایمان، مثل اینکه حیوان ممنوع می شود تکویناً از اضرار. و هم چنین است تأدیب صبیّ به تمرین به ترک معصیت و فعل طاعت خصوصاً در آخرین مقدمات که فی الجمله و در بعض موارد مفوت است ترک آنها. لازم است رعایت ترتیب به حسب شدت و خفت در مراتب امر به معروف و نهی از منکر؛ پس اکتفاء می شود به اخف؛ و در صورت تجویز تأثیر، مرتکب اشدّ از آن نمی شود مگر با علم به عدم تأثیر اخفّ از اظهار انکار قلبی و اظهار به زبان و متالم کردن عاصی با مراتب زدن.

اختصاص فرض جرح و قتل به اذن امام - علیه السلام - یا نایب ایشان

اظهار عدم جواز امر و نهی است برای غیر امام و مأذون خاص او در صورت احراز ادای آن به مجروح کردن عاصی یا مقتول نمودن آن، و در جواز برای نایب عام در غیبت تأمل است. و اما اگر احراز نشد، بلکه ادای ضرب به یکی از اینها با قصد خلاف بود پس منتهی شد به یکی از اینها، اظهار انتفاء قصاص است. و در ثبوت دم خطاء بر عاقله یا بیت المال، تأمل است.

احتمال منجر شدن امر به معروف و نهی از منکر به جرح و قتل

و اگر احتمال بدهد انتهاء به یکی از اینها را، پس آیا جایز یا واجب است امر و نهی با این احتمال، مثل جواز یا وجوب دفاع بر مظلوم یا از مظلوم حتی در صورت احراز انتهای به جرح و قتل فی الجمله، یا جایز نیست مگر با اذن امام اصل یا نایب خاص او یا نایب عام او؟ احوط اخیر است. اقامه حدود در عصر حضور امام اصل، مخصوص به ایشان یا مأذون از ایشان است.

و مالک می‌تواند اقامه حدود بر مملوک خودش نماید با عدم خوف فتنه و فساد اگر چه از ناحیه اطلاع سلطان جور باشد. و اظهار عدم فرق در مالک بین عادل و فاسق و مرد و زن است، مثل مملوک. و در مبعوض، تبعیض حدّ، محتمل است، لکن با اشتراک دو نفر مالک مثلاً در اقامه حدّ اجتماع می‌نمایند؛ و هم چنین در مکاتب اگر بعضی از او محرر است. و در جواز استقلال یک شریک به نسبت رخصت او، تأمل است. و فرقی در حدّ بین جلد و رجم و قتل نیست و باید مشاهده نماید موجب حدّ را. و کفایت بینة، خالی از وجه نیست. و معرفت حکم اگر چه به تقلید باشد و سایر شروط لازم است. و مراجعه به حاکم شرع در اقامه حدّ، احوط است. و احوط عدم اقامه زوج و والد حدّ را بر زوجه و ولد در اقسام مختلفه آنها است مگر آنکه فقیه باشد بنا بر جواز اقامه حدود برای فقها.

مباشرت در اجرای حدود از طرف جائر

والی از قبل جائر اگر از شیعه بود و جائر او را تمکین و امر به اقامه حدود کرد و ضرری بر او در آن نبود، پس اگر فقیه جامع شروط حکومت بود، می‌تواند اقامه حدود نماید مطابق حق بنا بر آنچه مذکور شد؛ و گرنه نمی‌تواند قتل را انجام دهد مطلقاً، و غیر قتل را هم در حال اختیار. و اگر مکره از قبل جائر یا مضطرّ به اقامه حدود باشد، می‌تواند غیر قتل را انجام دهد فی الجمله و قتل را نمی‌تواند مرتکب بشود. و اگر اکراه بر جرح باشد با توعید مکره به قتل، جرح جایز می‌شود و عکس جایز نیست. و هم چنین در صورت مماثلت جرح مکره علیه و متوعده، اظهار

عدم مسووعیت تقیّه و اکراه است. و تسویغ اکراه مؤمن بر قتل مخالف حق در حدّی که جایز است در مذهب اهل خلاف و در مذهب اهل عدل با قطع نظر از اشتراط مباشرت فقیه یا مأذون او با ایعاد مؤمن به قتل، خالی از وجه نیست.

اقامه حدود در عصر غیبت

جایز است اقامه حدود در عصر غیبت برای فقهاء شیعه اگر خوف ضرری از ناحیه سلطان جائز نداشته باشند و اهل اجتهاد و عدالت باشند؛ و واجب است مساعدت و اعانت اهل ایمان ایشان را. و اجتهاد و عدالت، معتبر است در حاکم و مقیم حدود؛ پس حکم و اقامه به رأی مقلّد با امکان وصول و مراجعه در امر به مجتهد و تأخیر واقعه تا زمان وصول و یا امکان رفع نزاع با صلح و نحو آن، جایز نیست بنا بر احوط. و اظهر کفایت تجزی است بالنسبه به مسایل مربوطه به موارد اجتهاد. و مسایل تقلید و فتوی، در اول کتاب قبل از شروع در کتاب طهارت مذکور شده است.

ترافع دعوی به غیر واجد شرایط

و ترافع با اختیار نزد غیر حاکم شرع عادل عالم، جایز نیست و نزد او جایز است. و با مطالبه خصم از خصم ترافع را نزد او و درخواست حاکم شرع، واجب است اجابت خصم. و تعیین حاکم با تعدّد با مدعی است. و بر حاکم حکم و افتاء لازم است با عدم مانع به نحو کفایی؛ چنانچه تحصیل اهلیت به تعلّم برای فتوی و حکم، لازم است به نحو کفایی.

اگر کسی امتناع کرد مراجعه حکومت را به قاضی عدل و اختیار کرد مرافعه به سوی قاضی جور را، عاصی است و ترتیب اثر به حکم او جایز نیست؛ و اگر متوقّف شد برای صاحب حق تحصیل حق به مرافعه به قاضی جور، اثم مخصوص ممتنع از مرافعه به حاکم شرع است.

و مرافعه برای اصلاح بین متخاصمین به سوی غیر جامع شرایط حکومت شرعیّه، مانعی ندارد؛ و بر مصالحه مشروعیه ترتیب اثر دادن جایز است. و نفوذ مصالحه از اسقاط دعوای مدعی، یعنی از مدعی به بر حسب اظهار مدعی بر یمین کاذبه منکر نزد خصم، محل تأمل است؛ اگر چه با آن، فصل خصومت در مرافعه به حاکم شرع می شود؛ و هم چنین با علم به انتفاء حق، تصرف در مال مصالحه، نمی تواند نماید.

قبول تصدّی قضاوت به حق، در زمان والی جائز

اگر جائز اکراه کرد غیر مجتهد را بر قضاوت از جانب او، جایز است قبول منصب و قضاوت بر حق با تمکّن از آن؛ و در مورد عدم تمکّن، آنچه را که اکراه خاص مسوّغ آن است، جایز است عمل بر آن. برای مجتهد متمکّن از امر به معروف و نهی از منکر که عالم به تمکّن از آنها در صورت ابتلاء باشد، جایز است قبول ولایت از قبل جائز با حفظ استقلال خودش به نحوی که اگر مبتلا شد و متمکّن نشد از عمل به حق، متمکّن باشد از ترک عمل بر طبق باطل تا آخر، و احتیاج به اکراه یا اضطرار در جواز آن نیست. و در صورت ظن به محافظت یا احتمال مساوی، در جواز قبول منصب با احتمال انتهای به خلاف شرع در زمانی که نمی‌تواند عمل به واجب نماید و نمی‌تواند ترک حرام نماید به جهت اکراه مسبوق به اختیار ولایت، تأمل است.

و خصوص ترک واجب، مثل ادای حق به اهل و اغاثه مظلوم اگر مقدور نباشد برای قاضی و والی در حال ولایت و در حال عدم ولایت، اظهر عدم منع عدم قدرت بر آن است، از قبول ولایت.

و در آن صورتی که با اکراه والی یا غیر او، ظلم بر غیر جایز است، یعنی غیر صورت تساوی دو ضرر در مقدار و حال یا اقلّیت ضرر متوعّد به از مکره علیه، آیا خوف ضرر بدون ایعاد و علم، کافی است در جواز ظلم یا نه؟ خالی از اشکال نیست. و جایز نیست دفع ضرر از نفس به توجیه آن به غیر، از سایر اهل ایمان.

و در مورد تسویغ اکراه، ظلمی یا حرامی را، فرقی بین [اکراه] سلطان جور یا سایر اهل ظلم اگر چه از اهل ایمان باشند نیست. و هم چنین بین اینکه مکره - به فتح - فقیه باشد یا غیر او، [فرقی] نیست با حفظ عدم تمکّن از تخلّص در همه آنها با استثناء دماء به نحو متقدّم؛ و اگر متمکّن باشد، حرام و موجب ضمان مباشر است.

و با اضطرار و تقیّه و عدم امکان تخلّص، عمل به مذهب اهل خلاف در قضا و غیر آن جایز است در غیر دماء غیر مستحقّه و باید رعایت حق واقعی به قدر امکان نماید؛

بلکه رعایت اقرب به حق واقعی فالاقرب با عدم تمکّن از نفس حق واقعی، واجب است بنا بر اقرب.

والحمد لله رب العالمین والصلاة علی سید الأنبیاء محمّد وآله سادة الأوصیاء المرضیین الطاهرین.

اللهم اجعلنا من الآمرين بالمعروف العاملين به والناهين عن المنكر والتاركين له، واختم أمورنا برضاك وعافيتك،
ولا تفرّق بيننا وبين موالينا محمّد وآله الطيّبين في الدنيا والآخرة، إنّك قريب مجيب .

آیت الله سیستانی

أمر به معروف و نهی از منکر از بزرگترین واجبات دینی است ، و خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید : «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ »

باید از شما «أُمَّتِ اسلامی» گروهی باشند که بسوی نیکی دعوت کنند ، و امر به معروف و نهی از منکر نمایند . و آنان هستند که رستگارند .

از رسول اکرم صلی الله علیه وآله وسلم روایت شده که فرمود : «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ ، فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ نَزَعَتْ عَنْهُمْ الْبَرَكَاتِ ، وَسَلَطَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَاصِرٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ . »

«أُمَّتِ من مادامیکه امر به المعروف و نهی از منکر نمایند ، و یکدیگر را به احسان و نیکی کمک کنند ، در خیر و خوبی خواهند بود ، و اگر چنین نباشند برکت از آنان برداشته خواهد شد ، و بعضی از آنها بر بعضی دیگر - به ظلم - مسلط خواهد گردید ، و در زمین و آسمان یار و یآوری نخواهند داشت . »

از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام هم چنین روایت شده است « : لَا تَتْرَكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَوَلَّى عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ ، ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا ، يَسْتَجَابُ لَكُمْ . »

«أمر به معروف و نهی از منکر را ترک ننمائید ، و گرنه بدترین افراد بر شما حکومت خواهند کرد ، و دعاهاى شما هم مستجاب نخواهد شد . »

مسأله ۱ - امر به معروف و نهی از منکر ، در صورتی واجب می‌شود که انجام دادن معروف و انجام دادن منکر حرام باشد ، و در این صورت امر به معروف و نهی از منکر واجب کفائی است ، و اگر بعضی از افراد به این وظیفه عمل کند ، از دیگران ساقط می‌شود ، ولی بر همه لازم است که اگر با فعل حرام و ترک واجبی مواجه شدند بی تفاوت نباشند ، و انزجار خود را با گفتار و کردار ابراز نمایند و این مقدار واجب عینی است .

و از حضرت امیر المؤمنین علیه‌السلام چنین آمده است که « :أمرنا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم أن نلقى أهل المعاصي بوجوه مكفهرّة . »

«رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم به ما دستور داد که با گنهکاران با صورتی درهم کشیده مواجه شویم . »

در صورتی که انجام دادن معروف مستحب است - نه واجب - و انجام دادن منکر مکروه است - نه حرام - امر به معروف و نهی از منکر ، نیز مستحب است .

و در امر به معروف و نهی از منکر باید حیثیت و شخصیت خلافکار در نظر گرفته شود ، که به او اذیت و اهانت نگردهد ، همچنین نباید خیلی سخت و دشوار گرفت که سبب انزجار او از دین و برنامه‌های دینی شود .

مسأله ۲ - در وجوب امر به معروف و نهی از منکر باید شرائط زیر وجود داشته باشد :

۱ - شناخت معروف و منکر ولو به طور اجمال . بنابراین کسی که معروف و منکر را نمی‌شناسد ، و آنها را از همدیگر تشخیص نمی‌دهد ، امر به معروف و نهی از منکر واجب نیست ، بلی گاهی برای امر به معروف و نهی از منکر کردن یاد گرفتن و شناختن معروف و منکر ، واجب می‌شود .

۲ - احتمال تأثیر در شخص خلافکار . بنابراین اگر کسی می‌داند که سخن و گفته او اثر ندارد ، مشهور بین فقهاء آن است که در این صورت وظیفه ندارد ، و امر به معروف و نهی از منکر بر او واجب نیست ، ولی احتیاط واجب آن است که کراهت و ناراحتی خود را از کارهای ناشایسته خلافکار بهر طوری که ممکن است اظهار نماید ، هر چند بداند که در او اثر نخواهد داشت .

۳ - قصد ادامه کارهای ناشایسته و خلاف از شخص خلافکار . بنابراین شخص خلافکار چنانچه نخواهد کارهای خلاف خود را تکرار کند و دوباره مرتکب شود ، امر به معروف و نهی از منکر واجب نیست .

۴ - معذور نبودن شخص خلافکار در کارهای زشت و خلاف خود ، با اعتقاد اینکه کار زشتی که انجام داده حرام نبوده ، بلکه مباح بوده ، و یا کار خوبی که ترک کرده واجب نبوده است .

بلی اگر منکر از کارهایی باشد که شارع مقدّس هرگز بوقوع آن راضی نیست - مثل قتل نفس محرّم - جلوگیری از آن واجب است ، هر چند انجام دهنده معذور باشد ، و حتّی مکلف هم نباشد .

۵ - ضرر جانی یا آبرویی و یا مالی - بمقدار قابل توجّه - شخص امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر را تحدید نکند ، و مشقّت و دشواری غیر قابل تحمل وجود نداشته باشد ، مگر اینکه کار معروف - خوب - و منکر - بد - بقدری نزد شارع مقدّس مهم باشد که باید در راه آن ضررها و دشواریها را تحمل نمود .

اگر بخود امر به معروف و نهی از منکر کننده ضرر متوجّه نشود ، ولی بر کسان دیگر از مسلمین ضرر جانی ، یا آبرویی ، و یا مالی معتنا به متوجّه گردد ، امر به معروف و نهی از منکر واجب نمی شود ، که در اینصورت اهمّیت ضرر و آن کار مقایسه میگردد که گاهی در صورت ضرر هم امر به معروف ، و نهی از منکر ساقط نمی شود .

مسأله ۳ - امر به معروف و نهی از منکر دارای مراتبی است :

۱ - اظهار انزجار درونی و قلبی ، مانند روگرداندن ، و سخن نگفتن با شخص گنهکار .

۲ - با زبان ، و بصورت وعظ و ارشاد .

۳ - إجراءات عملی ، از قبیل کتک زدن و حبس نمودن .

و لازم است ابتداءً از مرتبه اوّل یا دوم شروع نماید ، و اوّل آنرا انتخاب بکند که اذیت آن کمتر و تأثیر آن بیشتر است ، و اگر نتیجه نگرفت به مراتب بعدی و سخت و دشوار دست بزند ، و درجه‌های بعدی را انتخاب کند .

و اگر اظهار انزجار قلبی و زبان - مرتبه اوّل و دوم - مؤثر واقع نشد نوبت می‌رسد به مرتبه عملی ، و احتیاط واجب آن است که در انتخاب مرتبه سوم - اجراءات عملی - از حاکم شرع اجازه بگیرد . و لازم است عمل را از آنجا شروع بکند که ناراحتی و اذیت آن کمتر است ، و اگر نتیجه نگرفت با اعمال سخت‌تر و شدید اقدام نماید ، ولی نباید بحدّی برسد که سبب شکستن عضوی و یا مجروح شدن بدن باشد .

مسأله ۴ - وجوب امر به معروف و نهی از منکر ، بر هر مکلف نسبت به خانواده و نزدیکان شدیدتر است ، بنابراین اگر کسی در خانواده و نزدیکان خود نسبت به واجبات دینی ، از قبیل نماز ، و روزه و خمس و . . . بی توجهی و سبک شمردن احساس نماید ، و نسبت به ارتکاب محرّمات - از قبیل غیبت ، و دروغ و . . . بی مبالائی و بی باکی ببیند ، باید اهمّیت بیشتری ، با مراعات مراتب سه گانه امر به معروف و نهی از منکر جلو کارهای زشت آنها را بگیرد ، و آنها را با انجام کارهای خوب دعوت نماید .

ولی نسبت به پدر و مادر احتیاط واجب است که با ملایمت و نرمی آنها را راهنمایی بکند و هیچوقت با خشونت با آنها روبرو نشود .

*****

۲ نکته مهم و کاربردی در احکام امر به معروف و نهی از منکر آیت الله سیستانی (مدظله العالی):

مسأله ۱ - امر به معروف و نهی از منکر ، در صورتی واجب می‌شود که انجام دادن معروف و انجام دادن منکر حرام باشد ، و در این صورت امر به معروف و نهی از منکر واجب کفائی است ، و اگر بعضی از افراد به این وظیفه عمل کند ، از دیگران ساقط می‌شود ، ولی بر همه لازم است که اگر با فعل حرام و ترک واجبی مواجه شدند بی تفاوت نباشند ، و انزجار خود را با گفتار و کردار ابراز نمایند و این مقدار واجب عینی است .

مسأله ۲-... (شرایط وجوب):...

۲ - احتمال تأثیر در شخص خلافکار . بنابراین اگر کسی می‌داند که سخن و گفته او اثر ندارد ، مشهور بین فقهاء آن است که در این صورت وظیفه ندارد ، و امر به معروف و نهی از منکر بر او واجب نیست ، ولی احتیاط واجب آن

است که کراهت و ناراحتی خود را از کارهای ناشایسته خلافکار بهر طوری که ممکن است اظهار نماید، هر چند بدانند که در او اثر نخواهد داشت.

آیت الله مکارم شیرازی

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

مسأله ۲۴۱۴- امر به معروف و نهی از منکر بر تمام افراد عاقل و بالغ با شرایط زیر واجب است:

۱- کسی که می خواهد امر و نهی کند باید یقین داشته باشد که طرف مقابل مشغول انجام حرام یا ترک واجبی است.

۲- احتمال دهد که امر و نهی او اثر دارد، خواه اثر فوری داشته باشد یا غیر فوری، کامل یا ناقص، بنابراین اگر بدانند هیچ اثر نمی کند واجب نیست.

۳- در امر و نهی او مفسده و ضرری نباشد، پس اگر بدانند یا خوف این باشد که امر یا نهی او ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی قابل توجه نسبت به او یا بعضی از مؤمنین می رساند واجب نیست ولی اگر معروف و منکر از اموری باشد که شارع مقدس اسلام اهمّیت زیادی به آن می دهد (مانند حفظ اسلام و قرآن و استقلال ممالک اسلامی، یا حفظ احکام ضروری اسلام) باید اعتنا به ضرر نکند و با بذل جان و مال در حفظ آنها بکوشد.

مسأله ۲۴۱۵- هرگاه بدعتی در اسلام واقع شود (مانند منکراتی که دولت‌های ناصالح به نام اسلام انجام می دهند) بر همه، مخصوصاً علمای دین واجب است حق را اظهار و باطل را انکار کنند و اگر سکوت علمای دین موجب هتک مقام علم، یا سوء ظنّ به علمای اسلام شود، اظهار حق به هر نحوی که ممکن باشد واجب است، هرچند بدانند تاثیر نمی کند.

مسأله ۲۴۱۶- هرگاه احتمال صحیح داده شود که سکوت، سبب می شود که عمل منکری معروف، یا عمل معروفی منکر شود، بر همه مخصوصاً علمای اسلام واجب است که حق را اظهار و اعلام کنند و سکوت جایز نیست.

مسأله ۲۴۱۷- هرگاه سکوت علمای اسلام یا غیر آنها موجب تقویت ظالم یا تأیید او شود، یا سبب جرأت او بر سایر محرّمات گردد، واجب است اظهار حق و انکار باطل کنند، هر چند تأثیر فوری نداشته باشد.

مسأله ۲۴۱۸- اگر داخل شدن بعضی از مؤمنین یا علمای اسلام در دستگامهای ظلمه سبب جلوگیری از مفاسد یا منکراتی شود واجب است قبول این کار، مگر آن که مفسده مهمتری در آن باشد، مثل این که باعث سستی عقاید مردم، یا سلب اعتماد آنها از علمای دین گردد که در این صورت جایز نیست.

مسأله ۲۴۱۹- امر به معروف و نهی از منکر مراتبی دارد که بعضی از این مراتب، احتیاج به اجازه حاکم شرع ندارد و بعضی دارد، آنچه احتیاج به اجازه حاکم شرع ندارد همان امر به معروف با زبان و دل و نصیحت کردن یا اعراض و بی اعتنائی و ترک مراوده نمودن است و اگر تأثیر نکرد جایز است با کلمات تند و خشن که خالی از گناه باشد یا با توسّل به زور، به این طریق که جلو فرد گنهکار را بگیرد، یا وسایل گناه را از دسترس او خارج سازد، اقدام نماید ولی اگر برای امر به معروف و نهی از منکر لازم شود که متوسّل به ضرب و جرح یا اتلاف اموال و بالاتر از آن گردد در این صورت هیچ کس بدون اجازه حاکم شرع حق اقدام ندارد، بلکه باید اصل کار و مقدار و اندازه آن طبق ضوابط اسلامی با نظر حاکم شرع تعیین گردد.

آیت الله نوری همدانی

اهمیت امر به معروف و نهی از منکر

امر به معروف و نهی از منکر در میان فرائض اسلام، از جهت موقعیت و اهمیت دارای امتیاز مخصوصی می باشد.

و جوب امر به معروف و نهی از منکر در اسلام ، مانند وجوب نماز و روزه و زکوة از ضروریات دین است کسی که از روی توجه به لوازم آن وجوب آن را انکار کند ، جزء کفار محسوب می گردد. در این رابطه قرآن مجید می فرماید : « وَ لَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَآلِيَ الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ . » یعنی : لازم است در میان شما مسلمانان، جماعتی به دعوت مردم به کارهای نیک و امر کردن مردم به معروف و نهی آنان از منکر قیام کنند و تنها راه فلاح و سعادت این است .

و نیز می فرماید « : كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ تُوْمِنُونَ بِاللّٰهِ . » یعنی : شما مسلمانان به جهت اینکه به وظیفه امر به معروف و نهی از منکر قیام می کنید و ایمان به خداوند دارید ، بهترین امت های جهان می باشید .

حضرت پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله (می فرمودند « : تا هنگامی که امت من امر به معروف و نهی از منکر می کنند و به یکدیگر در کارهای نیک کمک می نمایند در خیر و صلاح و خوبی خواهند زیست، ولی همینکه این وظیفه های مهم را ترک کنند، برکت از زندگی آنها رخت برمی بندد و بعضی بر بعض دیگر (بدان بر نیکان (مسلط می شوند و دیگر یار و یآوری در آسمان و زمین پیدا نمی کنند « . و نیز فرمودند « : هنگامی که امت من انجام وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را به یکدیگر حواله کنند (یعنی هر یک از ادای این وظیفه مهم شانه خالی کرده بگویند که این وظیفه را دیگری باید انجام بدهد (باید منتظر حوادث ناگوار و عذاب الهی باشند « . و نیز حضرتش فرمودند « : خداوند مؤمن ضعیفی را که دین ندارد، دشمن می دارد « از آن حضرت پرسیدند « : مؤمن ضعیفی که دین ندارد، کیست؟ « در پاسخ فرمودند « : کسی است که نهی از منکر نمی کند . »

حضرت امیرمؤمنان (علیه السلام) (در یکی از خطبه هایی که خواندند فرمود « : عِلَّتْ هَلَاكَةُ مِلَّةِ هَآئِهِ پِيشِيْنِ وَ نَزُوْلُ عَقُوْبَتِ هَآئِهِ خِدَاوْنِدُ بَرَّآئِهِ ، اِيْنِ بُوْدِكِهْ بِهْ اِنْجَامِ مَعْصِيَّتِ هَا اَقْدَامِ مِيْ كَرْدَنْدِ وَ عِلْمَا وَ مَتَدِيْنِيْنِ آئِهِ ، نَهِيْ اَزِ مَنْكَرِ نَمِيْ نَمُوْدَنْدِ . بِنَابِرِ اِيْنِ شَمَا مِلَّتِ مَسْلَمَانِ اَزِ اِيْنِ جَرِيَانِهَا عِبْرَتِ بَغِيْرِيْدِ وَ يَكْدِيْگَرِ رَا بِهْ اِنْجَامِ كَارِهَآئِ نِيْكَ وَاْدَارِ كْنِيْدِ وَ جَلُوْ اِنْجَامِ مَنْكَرَاتِ رَا بَغِيْرِيْدِ

حضرت صادق (علیه السلام) (فرمودند : مردی از قبیله خثعم به محضر حضرت رسول (صلی الله علیه و آله) شرفیات گردید و پرسید « : با فضیلت ترین اعمال در اسلام کدام است ؟ »

حضرتش پاسخ داد که «: ایمان به خداوند متعال .»

پرسید «: بعد از آن چه عملی بافضیلت تر است؟»

فرمود: «: صَلَّۀ اِرْحَامِ» (ارتباط با خویشاوندان)

سؤال کرد «: از آن پس چه عملی افضل است؟»

فرمود: «: امر به معروف و نهی از منکر»

سپس پرسید «: کدام عمل در پیشگاه خداوند مبعوض ترین اعمال است؟»

حضرتش در پاسخ فرمود «: برای خداوند شریک قرار دادن .»

سؤال کرد «: بعد از آن کدام عمل مبعوض تر است؟»

فرمود: «: امر به معروف و نهی از منکر»

حضرت امیر مؤمنان (علیه السلام) (مردم را در رابطه با انجام این با انجام این دو وظیفه بر چهار دسته تقسیم نموده فرمودند:

۱- برخی از افراد منکر را با دست و زبان و دل خود انکار می کنند. این قبیل افراد خصلت های خیر و نیکو را بسرحد کمال رسانیده اند .

۲- بعضی از اشخاص منکر را با زبان و دل خود انکار می کنند ولی در عمل برای جلوگیری از آن به فعالیت نمی پردازند. این نوع اشخاص دو خصلت از خصلت های خیر را انجام داده، ولی یکی از آنها را (که فعالیت عملی برای جلوگیری از منکر است) ضایع گذشته اند.

۳- بعضی از افراد فقط در دل خود از منکرات بیزارند، ولی با زبان و دست خود برای جلوگیری از منکر اقدام نمی کنند این قبیل افراد دو خصلت شرافتمند را ضایع گذاشته و تنها به یک خصلت اکتفا می کنند .

۴- دسته ای از افراد بطورکلی در برابر منکرات و معاصی که می بینند بی تفاوت می باشند، نه با دل و نه با زبان و نه با دست خود به جلوگیری از منکر نمی پردازند، اینها هر چند در ظاهر به نام انسانهای زنده نَفْسُ می کشند، ولی در حقیقت مردگانی هستند.

بعد از آن فرمود: « تمام اعمال نیک، حتی جهاد در راه خدا در مقایسه با امر به معروف و نهی از منکر، مانند قطره ای در برابر دریای خروشان می باشند ». (در این مورد باید بدانیم که رجحان و فضیلت امر به معروف و نهی از منکر حتی از جهاد، از این نظر است که ریشه و اساس جهاد نیز امر به معروف و نهی از منکر است زیرا اگر حرکت امر به معروف و نهی از منکر در میان ملت اسلامی خاموش شود جهاد که اساس عزت و عظمت اسلام است نیز تعطیل خواهد شد. (بعد از آن افزودند که « با فضیلت ترین امر به معروف و نهی از منکر آن است که یک فرد با ایمان رویا روی سلطان جبار و ستمگر با کمال شهامت بایستد و این وظیفه را به انجام برساند. »

حضرت باقر (علیه السلام) (فرمودند: « امر به معروف و نهی از منکر، راه پیغمبران و صالحان روی زمین است، این فریضه، فریضه بزرگی است که فرائض دیگر تنها در سایه آن برپا می گردند، تنها این فریضه است که امنیت بخش راهها و روشهای زندگش است، حلیت کسبها و کارها و ادای حقوق فردی و اجتماعی در پرتو آن صورت می گیرد و در سایه این فریضه، زمین ها آباد می شود و از دشمنان اسلام انتقام گرفته می شود و از رشد آنها جلوگیری به عمل می آید و در راستای این فریضه، الهی تمام کارها براساس عدل انجام و روبراه می شود و تا این چراغ در جامعه اسلامی روشن است ظلمی د رهیچ بُعدی نمی تواند عَرَضِ اندام کند. »

معنای معروف و منکر

« معروف » یعنی کار نیکی که عقل خوبی آن را درک می کند و یا شرع مقدّس ما را به خوب بودن آن راهنمایی کرده است و « منکر » یعنی کار بد و ناپسند که عقل بد بودن آن را درک می کند و یا شارع اقدس ما را از ناپسند بودن آن آگاه نموده است. بنابراین هر دو (معروف و منکر) دارای مفهوم گسترده ای می باشند بطوری که در صحنه زندگی انسانها کلیّۀ آنچه که نیک و مستحسن است اعم از امور فرهنگی، اعتقادی، اقتصادی، عبادی، اخلاقی، سیاسی، جسمی، روانی، فردی و اجتماعی، مسول معروف و کلیّۀ آنچه که ناپسند و دارای عواقب و آثار نامطلوب است چه فرهنگی و چه اقتصادی چه سیاسی چه روانی و چه جسمی و چه فردی و چه اجتماعی همه و همه، مشمول منکر می باشند.

امر و نهی درای مراتبی است

امر به معروف به معنای وادار ساختن افراد به هر وسیله ای که باشد، گفتار یا عمل (به اشکالی که از موازین اسلام بدست می آید (به کارهای نیک اعمّ از اینکه آن معروف در حال فعلی انجام بگیرد یا فعلاً مقدماتی را فراهم نمایند و زمینه هایی را بوجود بیاورند که موجب تحقق معروف در آینده شود، بطوریکه اگر این مقدمات امروز انجام نمی شود، در آینده آن معروف بوجود نمی آید.

و نهی از منکر یعنی جلوگیری از کارهای بد به هر شکلی که باید اعمّ از اینکه جلو ادامه آن منکری که هم اکنون واقع شده است را بگیرد و مانع ادامه آن گردند یا جلو آن منکری که فعلاً در شرف وقوع است گرفته شود یا زمینه ای بوجود بیاورد و مقدماتی را ترتیب بدهند که مانع وجود منکر در آینده شود بطوریکه این مقدمات اگر فعلاً انجام نمی گرفت و این زمینه سازها نبود آن منکر در آینده تحقق پیدا می کرد .

گسترده‌گی امر به معروف و نهی از منکر

بنابر توضیحی که درباره معنای معروف و منکر داده شد و همچنین توضیحی که در رابطه با معنای امر به معروف و نهی از منکر دادیم وسعت و گسترده‌گی این دو فریضه الهی روشن می شود یعنی آموزش بی سوادان و نادانان، آگاه کردن غافلان، راهنمایی گمراهان، پاکسازی و تهذیب اخلاق انسانها، موعظه، ارشاد، پند و تذکر، تأسیس مدارس اسلامی، ساختن و تعمیر مساجد و مراکز تعلیم و ترتیب با برنامه های منظمّ دینی، ایجاد محیط مساعد و جوّ خوب، اقدام به ترتیب کودکان و نوجوانان تأسیس مراکز اداره و تربیت سالم برای کارهای یتیمان، تألیف کتابهای سودمند در سطوح مختلف، نوشتن مقالات مفید و چاپ و نشر آنها، بیدار ساختن ملت ها و توضیح نقشه ها و ترفندهای استعمار برای آنها و راهنمایی آنها به راههای نجات از این دامها، تشکیل سمینارها و کنفرانسهای مفید و آگاهی بخش، آماده کردن علمی و عملی نیروها برای تبلیغ و نشر معارف اسلامی، صرف اموال و اوقات و تحمّل رنجها و زیانها و در راه اهداف مذکوره، همه و همه از شاخه های امر به معروف است (هر چند در بعضی از این موارد وجوب و در برخی مستحبّ است.)

چنانچه منع و جلوگیری از تأسیس مراکز فحشاء و فساد از هر راه ممکن و تخریب و بهم زدن آن مراکز پس از تشکیل شدن، جلوگیری از بوجود آمدن جوّ و محیط ناسالم، پاسخ صحیح به مکتب های باطل و بی اساس وهمچنین

پاسخ به تبلیغات وسیعی که استعمار برای جلوگیری از نشر اسلام بوجود می آورد، ردّ کتابها و مقالات گمراه کننده و منع از انتشار آنها و رو در رویی با جباران و طاغوتها در هر عصر و زمان و مبارزه برای جلوگیری از نفوذ ظلم و ستم آنها و مجهّز ساختن نیروهای مادی و معنوی در راه نابود ساختن هرگونه عوامل استعمار و استثمار و جلوگیری از گسترش آنها و تأسیس مراکز آموزشی و اجتماعی اسلامی به منظور جلوگیری از توجّه انسانها به مراکز آموزشی و اجتماعی دشمنان اسلام همه و همه از شاخه های نهی از منکر است) هر چند در برخی از این موارد وجوب و در بعضی استحباب حکمفرما است . (

اکنون مطالبی را که ذکر شد با ذکر مثالی توضیح می دهیم :

و ادار ساختن افراد به قرائت قرآن ۲ مرحله دارد :

۱- افراد را فعلاً و ادار به قرائت قرآن نماییم .

۲- مقدّماتی ترتیب بدهیم و مسائلی بوجود بیاوریم که همه را با سواد کنیم تا قرآن راقرائت کنند.

معلوم است که در مرحله اوّل فقط با سوادهای فعلی قرآن خواهند خواند، ولی در مرحله دوّم همه افراد جامعه اسلامی قرائت قرآن خواهند کرد. منظور ما این نیست که امر به معروف با معنای وسیعی که (برای امر و همچنین معروف (گفته شد در کلیّۀ معروف ها شامل هر دو مرحله است و نباید آن را در مرحله اوّل محصور بدانیم .

درباره نهی از منکر نیز همین دو مرحله وجود دارد :

۱- جلو افرادی که فعلاً اشتغال به انجام منکری دارند را بگیریم .

۲- مقدّماتی ترتیب بدهیم و وسائل و تجهیزاتی بوجود بیاوریم که اصلاً زمینه و امکانی برای انجام منکر بوجود نیاید .

روشن است که هر دو مرحله باید مورد نظر باشد و هرگز محصور در مرحله اوّل نباید باشد و اظهر آن است که هر یک از این دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر نسبت به مرحله اوّل واجب کفایی است که در صورت اقدام عدّه ای که با قیام آنها آن معروف انجام می گیرد و آن منکر رایج ترک می شود از بقیّه افراد ساقط می شود و اما نسبت

به مرحله دوم با آن گستردگی که ذکر گردید، واجب عینی است و بر همه افراد لازم است که در محدوده قدرت و امکانات خود در این راه گام بردارند و به وظیفه خود عمل نمایند.

آثار و عواقبی که در احادیث اهل بیت عصمت (علیهم السّلام) برای امر به معروف و نهی از منکر ذکر شده است، از قبیل اینکه این فریضه امنیّت بخش راهها و روشهای زندگی و موجب حلال شدن همه کسبها و کارها و ادای حقوق فردی و اجتماعی و آباد شدن زمینها و جلوگیری از رشد قدرت دشمنان اسلام و انجام یافتن کلیه کارها بر اساس عدل و روبراه شده همه کارها بر اساس موازین اسلامی است؛ بهترین گواه است که فریضه امر به معروف و نهی از منکر با همان گستردگی که ذکر گردید، مورد نظر حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و اله) (و ائمه اطهار) علیهم السّلام است و نباید آنرا در قالب محدودی محصور نمود، از خداوند متعال توفیق عمل به این وظیفه را مسألت می نمایم .

امر به معروف و نهی از منکر

(مسأله ۲۷۸۴) امر به معروف و نهی از منکر با شرایطی که ذکر خواهد شد واجب است و ترک آن معصیت است و در مستحبات و مکروهات امر و نهی، مستحب است.

(مسأله ۲۷۸۵) امر به معروف و نهی از منکر واجب کفائی می باشد و در صورتی که بعضی از مکلفین قیام به آن بکنند از دیگران ساقط است، و اگر اقامه معروف و جلوگیری از منکر موقوف بر اجتماع جمعی از مکلف باشد، واجب است اجتماع کنند .

(مسأله ۲۷۸۶) اگر بعضی امر و نهی کنند و مؤثر نشود و بعض دیگر احتمال بدهند که امر آنها یا نهی آنها مؤثر است واجب است امر و نهی کنند.

(مسأله ۲۷۸۷) بیان مسأله شرعیّه کفایت نمی کند در امر به معروف و نهی از منکر بلکه باید مکلف امر و نهی کند.

(مسأله ۲۷۸۸) در امر به معروف و نهی از منکر قصد قربت معتبر نیست، بلکه مقصود اقامه واجب و جلوگیری از حرام است.

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

(مسأله ۲۷۸۹) چند چیز شرط است در واجب بودن امر به معروف و نهی از منکر :

اوّل : آنکه کسی که می خواهد امر و نهی کند، بداند که آنچه شخص مکلف بجا نمی آورد واجب است بجا آورد، و آنچه بجا می آورد باید ترک کند و بر کسی که معروف و منکر را نمی داند واجب نیست.

دوّم : آنکه احتمال بدهد امر و نهی او تأثیر می کند، پس اگر بداند اثر نمی کند واجب نیست.

سوّم : آنکه بداند شخص معصیت خود را تکرار کند، پس اگر بداند یا گمان کند یا احتمال صحیح بدهد که تکرار نمی کند، واجب نیست.

چهارم : آنکه در امر و نهی، مفسده ای نباشد پس اگر بداند یا گمان کند که اگر امر یا نهی کند ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی قابل توجه به او می رسد واجب نیست، بلکه اگر احتمال صحیح بدهد که از آن ترس ضررهای مذکور را پیدا کند واجب نیست بلکه اگر بترسد که ضرری متوجّه متعلّقان او می شود واجب نیست بلکه با احتمال وقوع ضرر جانی یا عرضی و آبرویی یا مالی موجب حرّج بر بعضی مؤمنین، واجب نمی شود بلکه در بسیاری از موارد حرام است.

(مسأله ۲۷۹۰) اگر معروف یا منکر از اموری باشد که شارع مقدس به آن اهمّیت زیاد می دهد مثل اصول دین یا مذهب و حفظ قرآن مجید و حفظ عقاید مسلمانان یا احکام ضروریّه، باید ملاحظه اهمّیت شود و مجرد ضرر، موجب واجب نبودن نمی شود پس اگر توقّف داشته باشد حفظ عقائد مسلمانان یا حفظ احکام ضروریّه اسلام بر بذل جان و مال، واجب است بذل آن.

(مسأله ۲۷۹۱) اگر بدعتی در اسلام واقع شود، مثل منکراتی که دولتهای جائر انجام می دهند به اسم دین مبین اسلام، واجب است خصوصاً بر علماء اسلام اظهار حق وانکار باطل، و اگر سکوت علماء اعلام موجب هتک مقام علم و موجب اسائه ظنّ به علماء اسلام شود واجب است اظهار حق به هر نحوی که ممکن است اگر چه بدانند تأثیر نمی کند.

(مسأله ۲۷۹۲) اگر احتمال صحیح داده شود که سکوت موجب آن می شود منکری معروف شود یا معرفی منکر شود بر علماء اعلام اظهار حق و اعلام آن، و جایز نیست سکوت.

(مسأله ۲۷۹۳) اگر سکوت علماء اعلام موجب تقویت ظالم شود یا موجب تأیید او گردد یا موجب جرأت او شود بر سایر محرّمات، واجب است اظهار حق وانکار باطل، اگر چه تأثیر فعلی نداشته باشد.

(مسأله ۲۷۹۴) اگر سکوت علماء اعلام باشد که مردم به آنها بدگمان شوند و آنها را متهم کنند به سازش با دستگاه ظلم، واجب است اظهار حق وانکار باطل، اگر چه بدانند جلوگیری از محرّم نمی شود و اظهار آنها اثری برای رفع ظلم ندارد.

مراتب امر به معروف ونهی از منکر

(مسأله ۲۷۹۵) برای امر به معروف ونهی از منکر مراتبی است و جایز نیست با احتمال حاصل شدن مقصود از مرتبه پائین، به مراتب دیگر عمل شود.

(مسأله ۲۷۹۶) مرتبه اول آنکه با شخص معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد برای ارتکاب او به معصیت این نحو عمل با او شده است، مثل اینکه از او رو برگرداند، یا با چهره عبوس با او ملاقات کند، یا ترک مرآده با او کند و از او اعراض کند به نحوی که معلوم شود این امور برای آن است که او ترک معصیت کند.

(مسأله ۲۷۹۷) اگر در این مرتبه درجاتی باشد لازم است با احتمال تأثیر درجه خفیف تر، به همان اکتفا کند. مثلاً اگر احتمال میدهد که با تکلم با او مقصود حاصل می شود به همان اکتفا کند و به درجه بالاتر عمل نکند خصوصاً اگر طرف شخصی است که این نحو عمل موجب هتک او می شود.

(مسأله ۲۷۹۸) اگر اعراض نمودن و ترک معاشرت با معصیت کار موجب تخفیف معصیت می شود یا احتمال بدهد که موجب تخفیف می شود، واجب است اگر چه بدانند موجب ترک بکلی نمی شود، و این امر در صورتی است که با مراتب دیگر، نتواند از معصیت جلوگیری کند.

(مسأله ۲۷۹۹) اگر علماء اعلام احتمال بدهند که اعراض از ظلمه و سلاطین جور موجب تخفیف ظلم آنها می شود واجب است اعراض کنند از آنها و به ملت مسلمان بفهمانند اعراض خود را.

(مسأله ۲۸۰۰) مرتبه دوم از امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی به زبان است پس با احتمال تأثیر و حصول سایر شرایط گذشته، واجب است اهل معصیت را نهی کنند و تارک واجب را امر کنند به آوردن واجب .

(مسأله ۲۸۰۱) اگر احتمال بدهد که با موعظه و نصیحت، معصیت کار ترک می کند معصیت را، لازم است اکتفا به آن و نباید از آن تجاوز کند.

(مسأله ۲۸۰۲) اگر می داند که نصیحت تأثیر ندارد، واجب است با احتمال تأثیر امر و نهی الزامی کند، اگر تأثیر نمی کند مگر با تشدید در گفتار و تهدید بر مخالفت، لازم است لکن باید از دروغ و معصیت دیگر احتراز شود.

(مسأله ۲۸۰۳) جایز نیست برای جلوگیری از معصیت، ارتکاب معصیت مثل فحش و دروغ و اهانت مگر آنکه معصیت، از چیزهایی باشد که مورد اهتمام شارع مقدس باشد و راضی نباشد به آن به هیچ وجه، قتل نفس محترمه، در این صورت باید جلوگیری کند به هر نحو ممکن است.

(مسأله ۲۸۰۴) اگر عاصی ترک معصیت نمی کند مگر به جمع مابین مرتبه اولی و ثانیه از انکار واجب است جمع به اینکه هم از او اعراض کند و ترک معاشرت نماید و با چهره عبوس با او ملاقات کند و هم او را امر به معروف کند لفظاً و نهی کند لفظاً.

(مسأله ۲۸۰۵) مرتبه سوم توسل به زور و جبر است پس اگر بداند یا اطمینان داشته باشد که ترک منکر نمی کند یا واجب را بجا نمی آورد مگر با اعمال زور و جبر، واجب است لکن باید تجاوز از قدر لازم نکند.

(مسأله ۲۸۰۶) اگر ممکن شود جلوگیری از معصیت به اینکه بین شخص و معصیت حائل شود و با این نحو مانع از معصیت شود لازم است اقتصار به آن اگر محذور آن کمتر از چیزهای دیگر باشد.

(مسأله ۲۸۰۷) اگر جلوگیری از معصیت توقف داشته باشد بر اینکه دست معصیت کار را بگیرد یا او را از محل معصیت بیرون کند یا در آلتی که به آن معصیت می کند تصرف کند جایز است بلکه واجب است عمل کند.

(مسأله ۲۸۰۸) جایز نیست اموال محترمه معصیت کار را تلف کند مگر آنکه لازمه جلوگیری از معصیت باشد در این صورت اگر تلف کند ضامن نیست ظاهراً، و در غیر این صورت، ضامن و معصیت کار است.

(مسأله ۲۸۰۹) اگر جلوگیری از معصیت توقّف داشته باشد بر حبس نمودن معصیت کار در محلّی یا مانع نمودن از آنکه به محلّی وارد شود واجب است، با مراعات مقدار لازم و تجاوز نمودن از آن .

(مسأله ۲۸۱۰) اگر توقّف داشته باشد جلوگیری از معصیت بر کتک زدن و سخت گرفتن بر شخص معصیت کار و در مضیقه قرار دادن او، جایز است لکن لازم است مراعات شود که زیاده روی نشود و بهتر آن است که در این امر و نظیر آن اجازه از مجتهد جامع الشرائط گرفته شود.

(مسأله ۲۸۱۱) اگر جلوگیری از منکرات و اقامه واجبات موقوف باشد بر جرح و قتل، جائز نیست مگر به اذن جامع الشرائط با حصول و شرائط آن .

(مسأله ۲۸۱۲) اگر منکر از اموری است که شارع اقدس به آن اهتمام می دهد و راضی نیست به وقوع آن به هیچ وجه، جایز است دفع آن به هر نحو ممکن باشد مثلاً اگر کسی خواست یک شخص را که جایز القتل نیست بکشد باید از او جلوگیری کرد و اگر ممکن نیست دفاع از قتل مظلوم مگر به قتل ظالم جائز است بلکه واجب است و لازم نیست از مجتهد اذن حاصل نماید لکن باید مراعات شود که در صورت امکان جلوگیری به نحو دیگری که به قتل منجر نشود به آن نحو عمل کند و اگر از حدّ لازم تجاوز کند معصیت کار و احکام متعدی بر او جاری خواهد بود.

آیت الله وحید خراسانی

از بزرگترین واجبات بر مکلفین امر به معروف و نهی از منکر است.

خداوند متعال می فرماید (:وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ) ،
(و مردان و زنان مؤمن ، بعضی از ایشان دوستان بعضی دیگر هستند ، امر می کنند به معروف و نهی می کنند از منکر.)

امر به معروف و نهی از منکر راه انبیای خداست ، و به این فریضه الهیه ، بقیه فرایض و مقررات دین اجرا می شود ، و کسب و کار حلال ، و امنیت جان و عرض و مال مردم حفظ ، و حقّ به حقّ دار می رسد ، و زمین از لوّث منکرات و بدیها تطهیر و به معروف و خوبیها آباد می شود.

و به روایتی از امام ششم(علیه السلام) اکتفا می شود که فرمود: «رسول خدا(صلی الله علیه وآله وسلم) فرمود: چگونه است حال شما ، زمانی که زنان شما فاسد ، و جوانان شما فاسق شوند ، و حال آن که امر به معروف و نهی از منکر نکرده اید؟

گفته شد: چنان خواهد شد یا رسول الله؟

فرمود: بلی ، و بدتر از آن هم خواهد شد ، چگونه است حال شما ، زمانی که امر کنید به منکر ، و نهی کنید از معروف؟

گفته شد: یا رسول الله چنان خواهد شد؟

فرمود: بلی ، و بدتر از آن هم خواهد شد ، چگونه است حال شما زمانی که معروف را منکر و منکر را معروف ببینید!»!

مسأله ۲۰۶۸ - امر به معروف و نهی از منکر با شرایطی که بیان می شود ، واجب کفایی است ، به این معنی که اگر به مقدار کافی کسانی این وظیفه را انجام دادند از دیگران تکلیف ساقط می شود ، و گرنه همه گناهکارند.

مسأله ۲۰۶۹ - وجوب امر به معروف و نهی از منکر مشروط به شرایطی است:

(اول) آن که امر کننده به معروف و نهی کننده از منکر ، عالم به معروف و منکر باشد ، پس جاهل به معروف و منکر نباید متصدی امر و نهی شود ، و امر و نهی جاهل به معروف و منکر ، خود منکری است که باید از آن نهی شود.

(دوم) آن که احتمال تأثیر بدهد ، و اگر بداند تارک معروف و فاعل منکر ، به امر و نهی ترتیب اثر نمی دهد ، واجب نیست.

(سوم) آن که تارک معروف ، و فاعل منکر ، از ترک و فعل منصرف نباشد ، ولی اگر برایش انصراف حاصل شده باشد ، یا احتمال انصراف باشد ، واجب نیست .

(چهارم) آن که در ترک معروف و فعل منکر معذور نباشد ، و معذور مثل آن است که مقلد کسی باشد که آن فعل را واجب یا حرام نمی داند ، هرچند به حسب اجتهاد یا تقلید آمر یا ناهی - امر کننده و نهی کننده - واجب و حرام باشد .

(پنجم) آن که اگر نداند امر و نهی او تأثیر می کند ، ضرری - از امر و نهی او - بر جان یا عرض یا مال مسلمانی وارد نشود ، و اگر بداند تأثیر می کند ، باید اهمّ و مهم را ملاحظه نماید ، پس چنانچه امر به معروف و نهی از منکر - از جهت اهمیت فعل معروف و ترک منکر - شرعاً اهمّ از آن ضرر باشد ، وجوب امر به معروف و نهی از منکر ساقط نمی شود .

مسأله ۲۰۷۰ - هر گاه شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر ، برای مکلف - به علم یا اطمینان - ثابت شد ، امر به معروف و نهی از منکر واجب می شود ، و اگر وجود یکی از شرایط مشکوک باشد واجب نیست .

مسأله ۲۰۷۱ - اگر تارک معروف و فاعل منکر ادّعا کند که در ترک و فعل عذر شرعی دارد ، امر و نهی واجب نیست .

مسأله ۲۰۷۲ - بر هر مسلمانی واجب است از بدعت گذاران در دین ، و کسانی که موجب افساد در دین و تزلزل عقاید حقّه هستند ، اظهار برائت و بیزاری کند ، و دیگران را از فتنه و فساد آنان بر حذر دارد .

مسأله ۲۰۷۳ - سرکشی کردن به خانه دیگران و تجسس برای اطلاع از ترک معروف و فعل منکر جایز نیست .

مسأله ۲۰۷۴ - امر به معروف و نهی از منکر ، در مواردی که برای امر کننده و نهی کننده موجب حرج و مشقت غیر قابل تحمّل از نظر عرف باشد ، واجب نیست ، مگر در اموری که اهمیت آنها در شرع مقدّس به مرتبه ای باشد که تکلیف به آنها به واسطه حرج رفع نشود ، مانند حفظ دین و نفوس مسلمین .

مسأله ۲۰۷۵ - بر هر مکلفی به مقتضای فرمان خداوند متعال (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ) (ای کسانی که ایمان آورده اید ، نگهدارید خود را و اهل خود را از آتشی که آتش افروز آن مردم و سنگ است) ، واجب موکد است که اهل خود را امر به معروف و نهی از منکر کند ، و به آنچه خود را به آن امر می کند ، آنان را امر کند ، و از آنچه خود را نهی می کند ، آنان را نهی نماید .

مسأله ۲۰۷۶ - بر هر مکلفی واجب است که به قلب خود ، از منکر کراهت داشته باشد ، هرچند نتواند از آن جلوگیری نماید .

و در مقام امر به معروف و نهی از منکر ، اول به اظهار کراهت قلبی ، هر چند به ترک معاشرت با تارک معروف و فاعل منکر ، و به وسیله زبان به موعظه و نصیحت ، و بیان ثواب معروف و عذاب منکر ، او را وادار به معروف نماید ، و از منکر باز دارد .

و اگر این دو اثر نکرد ، و جلوگیری متوقف بر زدن بود ، باید به گونه ای باشد که موجب دیه و قصاص نشود ، و گرنه ، چنانچه - مثلاً - موجب به جراحی شود ، در صورتی که به عمد باشد ، مجروح می تواند قصاص کند و اگر از روی خطا باشد ، می تواند دیه بگیرد .

مسأله ۲۰۷۷ - وظیفه آمر به معروف و ناهی از منکر آن است که در امر به معروف و نهی از منکر غرض شارع مقدس را - که ارشاد گمراه و اصلاح فاسد است - در نظر داشته باشد ، و این مهم حاصل نمی شود ، مگر به آن که مبتلا به گناه را مانند عضو فاسد پیکر خود بداند ، و همچنان که به علاج پاره تن خود می پردازد ، به معالجه مبتلایان به مفسد و امراض روحی پردازد ، و آمر به معروف و ناهی از منکر نباید غفلت کند که شاید در صحیفه عمل آن گناهکار حسنه ای باشد که خدا او را به آن ببخشد ، و در دفتر عمل خودش سیئه ای باشد که او را به آن مؤاخذه کند .

مسأله ۲۰۷۸ - امر به معروف در مستحبات مستحب است .

خاتمه :

هرچند هر گناهی بزرگ است - چون عظمت و جلال و کبریای خداوند، محدود به حدّی نیست، پس نافرمانی خداوند متعال هم با توجه به این که معصیتِ خداوند علیّ عظیم است، بزرگ است، و روایت شده: «نظر نکن به آنچه معصیت کردی، بلکه ببین چه کسی را معصیت کردی» - ولی در مقایسه گناهان به یکدیگر، بعضی بزرگتر و عذاب آن شدیدتر است، و بر برخی از گناهان به طور صریح یا ضمنی، تهدید و وعید به عذاب و آتش شده، و یا در روایات وارده از اهل بیت عصمت (علیهم السلام) از آنها تعبیر به کبیره شده است، و به مقتضای آیه کریمه (اِنْ تَجَنَّبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ)

(اگر دوری کنید از گناهان کبیره ای که نهی شده اید از آن، می پوشانیم از شما بدیها و سیئات شما را).

اجتناب از آنها موجب آمرزش گناهان دیگر است.

و بعضی از فقهاء (اعلی الله مقامهم) آنها را تا هفتاد و بعضی بیشتر از آن شمرده اند، و قسمتی از آنها که بیشتر مورد ابتلاست ذکر می شود:

۱ - شرک و کفر به خداوند متعال، که با هیچ گناه کبیره ای قابل قیاس نیست.

۲ - یأس و ناامیدی از رُوح و رحمت خداوند متعال.

۳ - امن از مکر خداوند متعال.

۴ - قسم دروغ به خداوند متعال.

۵ - انکار آنچه خداوند نازل فرموده است.

۶ - محاربه با اولیای خداوند متعال.

۷ - محاربه با خدا و رسول به قطع طریق و افساد در زمین.

۸ - حکم به غیر آنچه خداوند نازل فرموده است.

- ۹ - دروغ بستن بر خدا و رسول و اوصیا.
- ۱۰ - منع از ذکر خداوند ، در مساجد و سعی در خراب کردن آنها.
- ۱۱ - منع زکاتی که واجب است.
- ۱۲ - تخلف از جهاد واجب.
- ۱۳ - فرار از جنگ مسلمین با کفار.
- ۱۴ - اضلال - گمراه کردن - از راه خداوند متعال.
- ۱۵ - اصرار بر گناهان صغیره.
- ۱۶ - ترک عمدی نماز و سایر واجبات الهیه.
- ۱۷ - ریا
- ۱۸ - اشتغال به لهو ، مانند غنا و تار زدن.
- ۱۹ - ولایت ظالم.
- ۲۰ - اعانه - کمک کردن - ظالم.
- ۲۱ - شکستن عهد و قسم.
- ۲۲ - تبذیر (فاسد کردن مال و بیهوده خرج کردن آن).
- ۲۳ - اسراف.
- ۲۴ - شرب خمر.

۲۵ - سحر.

۲۶ - ظلم.

۲۷ - غنا.

۲۸ - عقود والدین (اذیت و بدرفتاری با پدر و مادر).

۲۹ - قطع رحم.

۳۰ - لواط.

۳۱ - زنا.

۳۲ - نسبت دادن زنا به زن محصنه.

۳۳ - قیادت (جمع کردن بین مرد و زن به زنا ، یا دو مرد به لواط).

۳۴ - دزدی.

۳۵ - ربا

۳۶ - خوردن سُحت (خوردن حرام) مانند بھای خمر ، و اجرت زن زناکار ، و رشوه ای که حاکم برای حکم می گیرد.

۳۷ - کم فروشی.

۳۸ - غشّ مسلمین.

۳۹ - خوردن مال یتیم به ظلم.

۴۰ - شهادت دادن به ناحق.

۴۱ - کتمان شهادت.

۴۲ - اشاعه فاحشه و گناه بین مؤمنین.

۴۳ - فتنه.

۴۴ - سخن چینی کردن که موجب تفرقه بین مؤمنین شود.

۴۵ - ناسزا گفتن به مؤمن و اهانت به مؤمن و ذلیل کردن او.

۴۶ - بهتان بر مؤمن (تهمت زدن به مؤمن)

۴۷ - غیبت ، و آن ذکر عیبِ مستور و پوشیده مؤمن ، در غیاب او است ، چه آن عیب را به گفتار بیان کند ، یا به رفتار بفهماند ، هرچند در اظهار عیب مؤمن قصد اهانت و هتک حیثیت نداشته باشد ، و اگر به قصد اهانت ، عیب مؤمن را اظهار نماید ، دو گناه مرتکب شده است.

و مرتکب غیبت باید توبه کند ، و بنا بر احتیاط واجب از کسی که غیبت او را کرده ، حلیت بطلد ، مگر آن که حلیت طلبیدن موجب مفسده ای شود.

و در مواردی غیبت جایز است:

۱ - متجاهر به فسق ، یعنی کسی که آشکارا و علنی گناه می کند ، که غیبت کردن از او در همان گناه جایز است.

۲ - غیبت کردن مظلوم از ظالمی که بر او ظلم کرده ، نسبت به آن ظلم.

۳ - در مورد مشورت ، که اظهار عیب به قصد نصیحت مشورت کننده ، در حدی که نصیحت محقق شود ، جایز است.

۴ - غیبت بدعت گذار در دین ، و کسی که موجب گمراهی مردم می شود.

۵ - غیبت برای اظهار فسق شاهد ، یعنی اگر کسی که شهادت می دهد فاسق است، غیبت او به اظهار فسق او ، برای آن که به شهادت او حقی ضایع نشود، جایز است.

۶ - غیبت کردن از شخصی برای دفع ضرر از جان یا عرض یا مال آن شخص.

۷ - غیبت کردن از گناهکار به قصد بازداشتن او از آن گناه ، در صورتی که به غیر آن بازداشتن او ممکن نباشد.

استفتائات

گزین استفتائات مقام معظم رهبری

استفتائات جدید

لزوم تکرار

س: اگر فردی بعد از امر به معروف کار ناپسندش را تکرار کند آیا باید مجدداً او را ارشاد کنیم؟

ج) آری مجدداً با وجود شرایط امر به معروف و نهی از منکر لازم است امر به معروف و نهی از منکر کنید.

ماهواره های همسایه ها

س: در همسایگی ما شخصی دارای دستگاه ماهواره است. اگر امر به معروف به صورت گفتار و به نرمی باعث شود ما متضرر شویم و یا احتمال این را بدهیم که در آنها اثری نداشته باشد. آیا وظیفه ما این است که به نیروی انتظامی اطلاع دهیم؟

ج) اگر از ماهواره استفاده ی حرام می شود و با اعلام به نیروی انتظامی جلوی استفاده حرام گرفته خواهد شد، اعلام، از مصادیق نهی از منکر است و لازم می شود.

احتمال ضرر، رافع وظیفه؟؟

س: آیا امر به معروف و نهی از منکر به معلمان در صورتی که احتمال بدهیم که برای ما ضرر نمره ای داشته باشد جایز می باشد؟

ج) موارد معروف و منکر مختلف است و صرف احتمال ضعیف ضرر، رافع تکلیف نیست.

آرایشگاه های خانمها

س: آیا خانمی که شغل آرایشگری دارد، می تواند خانم هایی را آرایش کند که می داند به نامحرم نشان می دهند؟ و همچنین کاشت ناخن توسط او جایز است؟ (با توجه به اینکه با انجام آن، سبب م ی شود که مدتی وضو و غسل شخص به صورت جبیره شود.)

ج) اگر آرایشگر می داند که کار او در جهت حرام بهره برداری می شود، جایز نیست چنین آرایشی را انجام دهد، حکم کاشتن ناخن که احیاناً موجب وضو و غسل جبیره ای می شود، در بالا گذشت.

بینی عمل کرده و انگشتر و آرایش ابروها و ...

س: آن مقدار از زیور زنان که ظاهر است مثل حلقه نامزدی، آرایش معمولی ابروان و ... آیا واجب است پوشانده شود؟

ج) هر آنچه عرفاً زینت محسوب می شود باید از نگاه نامحرم پوشانیده شود.

س: آیا کسی که عمل انحراف بینی همراه با عمل زیبایی انجام می دهد موظف به پوشاندن بینی خود می شود؟

ج) در فرض سؤال پوشاندن بینی واجب نیست مگر آنکه عمل زیبایی، عرفاً زینت محسوب شود.

س: حکم حضرتعالی درباره تاتو کردن ابرو برای زنان چیست؟

ج) مانع ندارد، و اگر در نظر عرف زینت محسوب می شود باید از نامحرم بیوشانند.

دکتر محرم نیست / مورد استفاده در درمانگاهها و بیمارستانها و مطبها

س: آیا معاینه افراد غیر بیمار برای کنترل سلامتی آنها، توسط پزشک نامحرم جایز است؟

ج) اگر ضرورت نباشد جایز نیست.

س : ۱ - آیا مرد می تواند نزد زن نامحرم حجامت کند؟

۲ - آیا مرد می تواند نزد دکتر زن نامحرم رود؟ (با لمس بدن)

ج ۱) با توجه به اینکه حجامت مستلزم نظر به بدن مرد و احياناً لمس است جایز نیست.

ج ۲) با امکان لمس از روی لباس یا با دست کردن دستکش هنگام معالجه مانع ندارد و بهتر است اگر ضرورت

ندارد مرد به دکتر زن مراجعه نکند و چنانچه مستلزم لمس یا نظر حرام باشد، جایز نیست.

س: دانستن مسائل شرعی برای پزشکان، دندانپزشکان، داروسازان، پرستاران و به طور کلی پیراپزشکان، در حین

آموزش و کار تا چه حدی لازم است؟

ج) اگر نیاموختن احکام به ترک واجب یا ارتکاب حرام بیانجامد، گناهکار است.

س: اگر بیمار خانمی که جانش در خطر است به تنها پزشک یک روستای دورافتاده که مرد است، مراجعه کند آیا

این پزشک مجاز است هرگونه معاینه ضروری را در مورد بیمار انجام دهد؟

ج) چنانچه مورد ضرورت باشد اشکال ندارد.

س: اگر زنی دچار بیماری خفیفی شده بطوری که جانش در خطر نیست، با فرض دوری او از شهر و وجود پزشک مرد در روستا حتماً باید به پزشک خانم در شهر مراجعه کند و یا در همان جا پزشک مرد مجاز است با انجام معاینات ضروری، اقدام به تشخیص و درمان نماید؟

ج) چنانچه به طور عادی و بدون حرج و مشقت، رفتن به شهر میسر است، باید در شهر به پزشک زن مراجعه نماید.

س: اگر برای ازدواج، نیاز به آزمایش خون باشد، چنانچه دکتر زن برای این کار نباشد آیا دکتر مرد که نامحرم است می تواند این کار را انجام دهد؟ در صورتی که دکتر زن وجود دارد ولی در اثر بی توجهی و امثال آن، دکتر مرد اقدام به این کار می کند تکلیف چیست؟

ج) اگر ضرورت باشد مانعی ندارد لکن سهل انگاری و بی توجهی مجوز این امر نیست.

رفتن بچه های دانشجوی به اون ور آب

س: اینجانب یکی از مخترعین ایران عزیز اسلامی می باشم و از طرف دانشگاه های آمریکایی برای تحصیل و پژوهش دعوتنامه هایی دریافت کرده ام عنایت فرموده و بفرمایید اجابت این دعوتنامه ها چه حکمی دارد و در صورت جواز، برگشت و یا عدم برگشت از این کشورها پس از پایان تحصیلات چه احکامی را دارا می باشد؟

ج) با توجه به موضعگیری کشوری مثل آمریکا در برابر اسلام و کشورهای اسلامی و قیام با جنگ فیزیکی و فرهنگی علیه بلاد اسلامی، در دعوت مغزهای متفکر برای تحصیل به آمریکا دو هدف دارد ۱ جمع کردن نخبگان بشری و مغزهای متفکر عالم در کشور خود برای بهره برداری از آنان ۲ خالی کردن کشورهای اسلامی از مغزهای متفکر به منظور فلج کردن آنان از هرگونه پیشرفت علمی صنعتی. با این حال پیداست که کشور دعوت کننده از شما قصد خیر برای شما و کشور شما ندارد بلکه قصد خیانت دارد با این وصف آیا باز مایلید که دعوت چنین کشور خیانتکار را اجابت کنید؟ مگر آنکه تصمیم جدی برای حصول پیشرفت علمی برای خود و عزم قاطع به برگشتن به ایران عزیز جهت بکارگیری معلومات بدست آمده در پیشرفت و سربلندی مسلمین و ایران اسلامی داشته باشید.

تاکسی و نوار خوانندگی زن

س: اگر در موردی صدای زن مصداق غنا نباشد گوش دادن آن چه حکمی دارد؟

ج) در حرمت غنا فرقی بین این که معنی زن باشد یا مرد نیست و شنیدن صدای زن اگر غنا نباشد، حرمت شرعی ندارد مگر آن که به قصد ریبه یا موجب ترتب مفسده باشد ولی شنیدن خوانندگی زن که غالباً مشتمل بر مفسده است جایز نیست.

س: گوش دادن به آواز زنان در صورتی که از لحاظ شعر و موسیقی لهو و لغو نباشد چه حکمی دارد؟

ج) اگر آواز زنان بگونه ای باشد که مهیج شهوت گردد و یا گوش دادن به آن موجب ترتب مفسد باشد جایز نیست گوش کند.

تاکسی و شعرهای بدمحتوا

س: اگر محتوای شعری ناامیدی از لطف حق باشد و با ترجیع خوانده شده باشد ولی برای عرف مناسب با مجالس لهو و مطرب به حساب نیاید و مکلف را نیز به گناه سوق ندهد چه حکمی دارد؟

ج) اگر محتوای شعری موجب ناامیدی و یأس از رحمت خدا باشد خواندن آن در هر صورت حرام است ولی اگر محتوای شعر، محتوای صحیح و حلال باشد خواندن آن به صورت غنا باز در هر صورت حرام است و چنانچه غنا نباشد اشکال ندارد.

سیگار کشیدن

س: سیگار کشیدن چه حکمی دارد؟

ج) حکم، تابع میزان ضرر آن است اگر دارای ضرر قابل ملاحظه ای باشد یا موجب اذیت و آزار دیگران گردد، جایز نیست.

اجوبه استفتانات

محیط های مختلف

س ۱۰۸۴ : آیا منکرات امور نسبی هستند تا با مقایسه محیط دانشگاه مثلاً با محیطهای بدتر از آن، نهی از منکر نسبت به بعضی از منکرات ترک شود و جلوی آن به دلیل اینکه نسبت به سایر منکرات حرام و منکر محسوب نمی شود، گرفته نشود؟

ج : منکرات از این جهت که منکر هستند، فرقی بین آنها نیست، ولی در عین حال ممکن است که بعضی از آنها در مقایسه با منکرات دیگر دارای حرمت شدیدتری باشد. به هر حال نهی از منکر برای کسی که شرائط آن را احراز کرده، یک وظیفه شرعی است و ترک آن جایز نیست، و در این حکم بین منکرات و محیطهای دانشگاهی و غیر دانشگاهی تفاوتی وجود ندارد.

نظر به نامحرم

س ۱۰۸۶ : بعضی از برادران برای امر به معروف و نهی از منکر و نصیحت و ارشاد به مکانهایی می روند که ممکن است زنان بی حجاب در آنجا حضور داشته باشند، آیا از آنجا که برای امر به معروف به آنجا رفته اند، نگاه کردن به زنهای بی حجاب برای آنان جایز است؟

ج: نگاه اول اگر بدون قصد باشد، اشکال ندارد، ولی نگاه عمدی به غیر از صورت و دست ها تا میچ جایز نیست، هر چند به قصد امر به معروف باشد.

وظیفه جوانان مؤمن

س ۱۰۸۷ : وظیفه جوانان مؤمن در دانشگاههای مختلط در برابر مفاسدی که در بعضی از آن مکانها مشاهده می کنند، چیست؟

ج: بر آنان واجب است که ضمن دوری جستن از ابتلا به مفساد، در صورت تمکن و تحقق شرایط امر به معروف و نهی از منکر مبادرت به انجام این فریضه کنند.

مظاهر فرهنگ غرب

س ۱۰۷۳: با توجه به هجوم مستمر فرهنگ غربی که در تضاد با اخلاق اسلامی است، و رواج بعضی از عاداتهای غیراسلامی، مثل به گردن آویختن صلیب طلائی توسط بعضی از مردان، و یا استفاده بعضی از زنان از مانتو با رنگ های زننده، و یا استفاده بعضی از مردان و زنان، از زیورآلات و عینک های تیره و ساعت هائی که جلب نظر می کند و استفاده از آنها نزد عرف مردم قبیح است، و عده ای از آنها حتی بعد از امر به معروف و نهی از منکر هم اصرار بر کار خود دارند، امیدواریم حضرتعالی روشی را که باید در برابر این افراد در پیش گرفت، بیان فرمائید.

ج: پوشیدن طلا یا آویختن آن به گردن بر مردان مطلقاً حرام است، و پوشیدن لباسهائی که از نظر دوخت یا رنگ یا غیر آن تقلید و ترویج فرهنگ مهاجم غیر مسلمانان در نظر عرف محسوب می شود، جایز نیست. همچنین استفاده از زیورآلاتی که استعمال آن تقلید از فرهنگ تهاجمی دشمنان اسلام و مسلمین محسوب شود، جایز نیست، و بر دیگران واجب است که در برابر اینگونه مظاهر فرهنگی تقلیدی از بیگانگان مبادرت به نهی از منکر زبانی کنند.

نهی از منکر در دانشگاه

س ۱۰۷۴: گاهی مشاهده می کنیم که دانشجوی دانشگاهی و یا کارمندی مرتکب فعل حرام می شود، حتی بعد از تذکرات و راهنمایی های مکرر هم از کار خود دست بر نمی دارد، بلکه بر انجام کارهای زشت که باعث ایجاد جو فاسد در دانشگاه است، اصرار می ورزد، نظر شریف جنابعالی درباره اعمال بعضی از مجازاتهای اداری مؤثر مثل ثبت در پرونده آنها چیست؟

ج: با مراعات نظام داخلی دانشگاه اشکال ندارد، و بر جوانان عزیز لازم است که مسأله امر به معروف و نهی از منکر را جدی گرفته و شرایط و احکام شرعی آن را به دقت بیاموزند و این اصل را عام و فراگیر نموده و روش های اخلاقی و مؤثر را برای تشویق فعل معروف و جلوگیری از ارتکاب محرمات به کار بگیرند، و از استفاده از آن برای اغراض شخصی باید خودداری نمایند و بدانند که این راه بهترین و مؤثرترین روش برای ترویج کار خیر و جلوگیری از شر است. خداوند شما را به آنچه رضای او در آن است، موفق بدارد.

جواب سلام ندادن

س ۱۰۷۵: آیا جواب ندادن به سلام کسی که فعل حرام انجام می دهد، برای تنبیه او جایز است؟

ج: جواب سلام مسلمان شرعا واجب است، ولی اگر بر خودداری از جواب سلام به قصد نهی از منکر، عرفا نهی و منع از منکر صدق کند، جایز است.

آبروی شخصی که منکر را انجام داده

س ۱۰۵۳: اگر امر به معروف و نهی از منکر مستلزم بی آبرویی کسی که واجب را ترک کرده و یا فعل حرام را به جا آورده باشد، و موجب کاسته شدن احترام او در برابر مردم گردد، چه حکمی دارد؟

ج: اگر در امر به معروف و نهی از منکر، شرائط و آداب آن رعایت شود و از حدود آن تجاوز نشود، اشکال ندارد.

مجرد بودن امر به معروف و ناهی از منکر

س ۱۰۶۰: اگر در بعضی از محیطهای دانشگاهی معروف ترک شود و معصیت رواج پیدا کند و شرائط امر به معروف و نهی از منکر هم وجود داشته باشد و امرکننده به معروف و نهی کننده از منکر شخصی مجرد باشد که هنوز ازدواج نکرده است آیا به خاطر مجرد بودن، امر به معروف و نهی از منکر از او ساقط می شود یا خیر؟

ج: اگر موضوع و شرائط امر به معروف و نهی از منکر محقق باشد، تکلیف شرعی و وظیفه واجب اجتماعی و انسانی همه مکلفین است، و حالت های مختلف مکلف مانند مجرد یا متأهل بودن در آن تاثیر ندارد، و به صرف اینکه مکلف مجرد است، تکلیف از او ساقط نمی شود.

اگر نهی از منکر موجب بد بینی به دین شود؟

س ۱۰۶۲: گاهی در اثنای امر به معروف و نهی از منکر مواردی پیش می آید که شخص گناهگار بر اثر عدم آگاهی از واجبات و احکام اسلامی، با نهی از منکر، نسبت به اسلام بدبین می شود، و اگر هم او را به حال خود رها کنیم، زمینه فساد و ارتکاب گناه توسط دیگران را فراهم می کند، تکلیف ما در این موارد چیست؟

ج: امر به معروف و نهی از منکر با رعایت شرائط آن یک تکلیف شرعی عمومی برای حفظ احکام اسلام و سلامت جامعه است، و مجرد توهّم اینکه موجب بدبینی فاعل منکر یا بعضی از مردم نسبت به اسلام می گردد، باعث نمی شود که این وظیفه بسیار مهم ترک شود.

راننده تاکسی و نوارهای ...

س ۱۰۶۵: بعضی از رانندگان از نوارهای موسیقی غنا و حرام استفاده می کنند و علی رغم نصیحت ها و راهنمایی ها آن را خاموش نمی کنند، خواهشمندیم نحوه برخورد مناسب با این موارد و این افراد را بیان فرمائید، آیا برخورد شدید با آنان جایز است یا خیر؟

ج: با تحقق شرائط نهی از منکر، بر شما بیشتر از نهی زبانی از منکر واجب نیست، و در صورتی که مؤثر واقع نشود، واجب است که از گوش دادن به غنا و موسیقی حرام اجتناب کنید، و اگر به طور غیر ارادی صدای موسیقی حرام و غنا به گوش شما برسد، چیزی بر شما نیست.

ترس از گناه هنگام نهی از منکر بدحجابان

س ۱۰۶۸: امر و نهی زنانی که حجاب کامل ندارند، چه حکمی دارد، و در صورتی که انسان هنگام نهی زبانی از تحریک شهوت خود بترسد، چه حکمی دارد؟

ج: نهی از منکر متوقف بر نگاه با ریه به زن نامحرم نیست، و بر هر مکلفی واجب است که از حرام اجتناب کند، بخصوص زمانی که مبادرت به انجام فریضه نهی از منکر می کند.

تراشیدن ریش

س ۱۴۱۴: آیا تراشیدن ریش فسق محسوب می شود؟

ج: تراشیدن ریش بنا بر احتیاط حرام است و احوط این است که احکام و آثار فسق بر آن مترتب می شود.

تراشیدن بخشی از ریش

س ۱۴۱۳: بعضی از مردان موهای چانه خود را باقی گذاشته و باقیمانده را می تراشند، این کار چه حکمی دارد؟

ج: تراشیدن مقداری از ریش حکم تراشیدن تمام آن را دارد.

اصل: صدق ریش

س ۱۴۱۱: ریش از نظر کوتاهی و بلندی باید چه مقدار باشد؟

ج: حد معینی ندارد، بلکه معیار این است که عرفاً بر آن ریش صدق کند و بلندبودن آن بیشتر از قبضه دست کراحت دارد.

کروات

س ۱۳۷۹: پوشیدن کروات چه حکمی دارد؟

ج: به طور کلی پوشیدن کروات و دیگر لباسهایی که پوشش و لباس غیر مسلمانان محسوب می شود بطوریکه پوشیدن آنها منجر به ترویج فرهنگ منحط غربی شود جایز نیست.

بدحجابی فقط بیرون بودن موهاست یا مانتوهای تنگ و .... هم مصداق بدحجابی است؟

س ۱۳۶۴: آیا برای زنان پوشیدن لباسهای تنگی که برجستگیهای بدن آنان را نشان می دهد و یا پوشیدن لباسهای بدن نما و عریان در عروسیها و مانند آن جایز است؟

ج: اگر از نگاه مردان اجنبی و ترتب مفسده در امان و محفوظ باشند، اشکال ندارد در غیر این صورت جایز نیست.

آیت الله بخت

شرایط امر به معروف و نهی از منکر

سوال ۴۴۱: «امر به معروف و نهی ازمنکر چه شرایطی دارد و در این مورد وظیفه چیست؟»

جواب: «اگر کسی واجبی را انجام نمی دهد و یا معصیتی را به جا می آورد، در صورت تحقق شرایط ذیل بر دیگران واجب است او را امر به معروف و نهی ازمنکر نمایند: (۱) علم به حکم شرعی؛ (۲) احتمال تأثیر؛ (۳) اصرار بر ترک واجب و یا انجام دادن معصیت؛ (۴) عدم مفسده؛ و اگر کسی مستحبی را ترک و یا مکروهی را به جا می آورد، امر به معروف و نهی ازمنکر او مستحب است. (مسأله ی ۱۶۰۸ رساله)».

ملاک معروف و منکر

سوال ۴۴۲: «آیا ملاک معروف و منکر فقط واجبات و محرمات است یا معروف و منکر عقلی، اخلاقی و عرفی را نیز شامل می شود؟»

جواب: «حدّ وجوب امر به معروف و نهی ازمنکر، در همان واجبات و محرمات است.»

قصد قربت در امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۴۳: «آیا در انجام امر به معروف و نهی ازمنکر قصد قربت شرط است؟»

جواب: «برای ترتب ثواب بر آن، قصد قربت شرط است.»

عدالت در امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۴۴: «آیا در امر به معروف و نهی ازمنکر، عدالت شرط است؟»

جواب: «شرط نیست.»

عامل بودن امر به معروف

سوال ۴۴۵: «آیا امر به معروف باید عامل به معروف باشد؟»

جواب: «شرط وجوب نیست، گر چه در صورت عامل بودن تأثیر آن بیشتر است.»

امر به معروف و نهی ازمنکر در صورت یأس از تأثیر آن

سوال ۴۴۶: «آیا امر به معروف و نهی ازمنکر در صورت یأس از تأثیر آن باز هم واجب است؟»

جواب: «در صورت یأس، جواز بلکه رجحان امر به معروف و نهی ازمنکر در صورت عدم خوف ضرر، خالی از وجه نیست.»

مفسده چیست

سوال ۴۴۷: «منظور از عدم مفسده در امر به معروف و نهی ازمنکر چیست؟»

جواب: «مفسده در این جا عبارت است از ضرر جانی یا آبرویی و یا مالی قابل اعتنایی که در صورت وجود چنین مفسده ای امر به معروف و نهی ازمنکر بر انسان واجب نیست.»

ساقط دانستن امر به معروف، با وجود مراکز متولّی این امر

سوال ۴۴۸: «با وجود مراکز فرهنگی و نظارتی متفاوت در جامعه، آیا می توان امر به معروف و نهی ازمنکر را از خود ساقط دانست؟»

جواب: «با وجود شرایط آن، بر همگان لازم است.»

مراتب امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۴۹: «لطفاً مراتب امر به معروف و نهی ازمنکر را بیان فرمایید.»

جواب: «(۱) انکار قلبی؛ (۲) اظهار کردن به زبان؛ (۳) متألّم کردن معصیت کار. (مسأله ی ۱۶۱۰ رساله)».

کراهت قلبی از انجام منکر

سوال ۴۵۰: «آیا کراهت قلبی از انجام منکرات، واجب است؟»

جواب: «واجب است».

مراتب اظهار زبانی امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۵۱: «آیا اظهار زبانی امر به معروف و نهی ازمنکر، مراتبی دارد؟»

جواب: «اگر انسان بدون گفتن، به هر وسیله دیگر ناراحتی قلبی خود را به معصیت کار نشان دهد و این کار موجب ترک معصیت شود، لازم نیست با زبان امر به معروف و نهی ازمنکر بنماید، البته اگر هیچ گونه اشکال شرعی دیگری در این کار نباشد و اگر چاره ای به جز اظهار زبانی نیست، باز باید درجات خفیف تر را در اظهار زبانی ملاحظه نماید».

لج بازی طرف مقابل

سوال ۴۵۲: «اگر در امر به معروف و نهی ازمنکر حس کردیم طرف لج بازی می کند ولی باز احتمال تأثیر می دهیم، وظیفه چیست؟»

جواب: «در صورت تحقق شرایط دیگر، امر به معروف و نهی ازمنکر واجب است».

تذکر به افرادی که نماز را صحیح نمی خوانند

سوال ۴۵۳: «آیا لازم است به کسانی که نمازشان را درست نمی خوانند، مدام تذکر داده شود؟»

جواب: «تا حدّ اطمینان به عدم تأثیر لازم است؛ با وجود سایر شرایط».

کم رویی در امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۵۴: «آیا کم رویی و خجالت می تواند مجوز ترک بعضی از وظایف - مثل امر به معروف و نهی ازمنکر - باشد؟»

جواب: «خیر».

امر به معروف و نهی ازمنکر به افراد نامحرم

سوال ۴۵۵: «آیا مرد می تواند به افراد نامحرم امر به معروف و نهی ازمنکر کند؟»

جواب: «با رعایت مسایل شرعی می تواند.»

تأدیب اطفال

سوال ۴۵۶: «آیا جایز است اطفال را برای تمرین و عادت دادن به ترک معصیت و یا انجام دادن واجبات ادب کرد.»

جواب: «جایز است، خصوصاً در مراحل آخر، که به انجام واجب و ترک معصیت نزدیک تر است که اگر تأدیب نشوند، در بعضی از موارد منجر به ترک واجبات و انجام گناهان از طرف آن ها می شود.»

مجروحیت یا قتل در امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۵۷: «اگر انسان بداند یا شک داشته باشد در صورتی که بخواهد جلوگیری از معصیتی بنماید، منجر به ایجاد جرح یا قتل خواهد شد، وظیفه او چیست؟ و آیا با اجازه مجتهد جامع الشرایط می تواند این کار را انجام دهد؟»

جواب: «بنابر اظهر بدون اجازه امام معصوم - علیه السلام - یا کسی که از طرف آن حضرت مستقیماً نایب مخصوص او است، نباید این کار را بکند. و با اجازه مجتهد جامع الشرایط مورد تأمل است. اما اگر نمی داند این کار منجر به مجروح کردن یا قتل می شود ولی احتمال این را می دهد، بنابر احتیاط واجب باید مستقیماً از طرف امام معصوم - علیه السلام - یا نایب مخصوص آن حضرت و یا از طرف مجتهد جامع الشرایط اجازه داشته باشد.»

احکام دیه و قصاص در امر به معروف و نهی ازمنکر

سوال ۴۵۸: «آیا کلیه احکام دیه و قصاص در جریان وظیفه امر به معروف و نهی ازمنکر چه در مورد آمر و ناهی و چه در مورد طرف مقابل ثابت و جاری می باشد؟»

جواب: «با تحقق شرایط، آن جا که انجام وظیفه باشد، جاری نیست.»

تجسس از دختر و پسر که با هم هستند

سوال ۴۵۹: «آیا تجسس از دختر و پسر که در اماکن عمومی با همدیگر هستند، در مورد محرّمیت و عدم محرّمیت آن دو جایز است؟»

جواب: «در شرایط متعارف، جایز نیست.»

گشت زنی و نظارت

سوال ۴۶۰: «گشت زنی و نظارت در اماکن عمومی، به عنوان مبارزه و برخورد با مفسد اجتماعی برای بسیجیان یا غیر آن ها، چه حکمی دارد؟»

جواب: «برای ردع (بازداشتن) از منکرات با وجود شرایط مانعی ندارد.»

بیدار کردن فرد برای نماز صبح

سوال ۴۶۱: «اگر کسی خواب باشد، لازم است او را برای نماز صبح بیدار کنیم؟»

جواب: «سیره بر بیدار کردن است، اگر مانع خاصی نیست.»

گوش دادن به مکالمات تلفنی جهت احراز منکر

سوال ۴۶۲: «اگر به فردی مظنون باشیم که آیا مرتکب عمل منکری می شود یا نه، آیا می توان به مکالمات تلفنی او گوش داد و یا برخی از صحبت های او را ضبط کرد؟»

جواب: «خیر، نمی توان.»

نگاه به زن نامحرم در نهی ازمنکر

سوال ۴۶۳: «اگر نهی ازمنکر مستلزم نگاه به زن نامحرم باشد، آیا نظر کردن واجب می شود یا وجوب نهی ازمنکر در این مورد برداشته می شود؟»

جواب: «بدون نظر غیر جایز به او، نهی از منکر کند».

میزان پرداختن به امر به معروف و نهی از منکر

سوال ۴۶۴: «برخی از منکرات در جامعه چنان شیوع یافته که پرداختن به نهی از منکر، تمام وقت انسان را می گیرد - مثل برخورد با بدحجابی یا ... - در این مورد وظیفه چیست؟ و چه مقدار باید به این مسأله پرداخت؟»

جواب: «با وجود شرایط به حدّ میسور، تا مزاحم با ترک اهمّ (مطلب مهم تر) نشود، لازم است».

اهانت به لباس روحانیت

سوال ۴۶۵: «اگر طلبه ای بداند در صورت امر به معروف و نهی از منکر به لباس روحانیت اهانت می شود، آیا این عمل بر او واجب است؟»

جواب: «موارد آن مختلف است».

امر به معروف و نهی از منکر در جمع

سوال ۴۶۶: «اگر انسان بداند چنان چه کسی را در جمعی امر به معروف و نهی از منکر نماید بر وی اثر می کند، آیا اگر این عمل منجر به کشف ستر او و بردن آبروی او شود، امر به معروف و نهی از منکر، چه حکمی دارد؟»

جواب: «او را در خلوت تهدید کند که اگر خود را اصلاح نکند در جلوت (در میان جمع) خواهد گفت».

سکوت روحانی

سوال ۴۶۷: «اگر یک روحانی در جمعی که عمل حرامی انجام می شود، شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر را نبیند، اما سکوت او موجب بدگمانی مردم به وی گردد - چون انتظار برخورد از وی را دارند - تکلیف او چیست؟»

جواب: «باید به گونه ای اظهار کند و نبودن شرایط، رافع وجوب است نه جواز آن».

نهی ازمکر با منکر

سوال ۴۶۸: «آیا نهی ازمکر با منکری دیگر - مثل دروغ، تهدید و ارباب یا ... - جایز است؟»

جواب: «اگر منکر دیگر بر وجه محرم است، خیر، جایز نیست.»

تصرف در مال دیگری جهت نهی ازمکر

سوال ۴۶۹: «اگر نهی ازمکر مستلزم شکستن نوار موسیقی یا محو کتاب گمراه کننده یا تصرف در آنتن ماهواره و ... باشد، این عمل چه حکمی دارد؟»

جواب: «از بین بردن وسایل گناه با قدرت و عدم خوف ضرر و خطر، بر همه لازم است و مقصود، فقط از بین بردن امکان استفاده ی از آن در حرام است.»

ورود به منزل و حریم خصوصی دیگران

سوال ۴۷۰: «اگر نهی ازمکر مستلزم ورود به خانه یا ملک شخصی او یا تصرف در اموال و جستجوی منزل کسی باشد، آیا این عمل جایز است؟»

جواب: «خیر، جایز نیست.»

نوار موسیقی در وسیله نقلیه

سوال ۴۷۱: «اگر سوار وسیله نقلیه عمومی - مثل اتوبوس، تاکسی - شده و راننده نوار موسیقی گذاشت، وظیفه چیست؟ اگر پیاده شدن باعث حرج باشد، آیا لازم است پیاده شویم؟ و آیا می توان بدون تذکر به او، حواس خود را از شنیدن آن صدا پرت کنیم؟»

جواب: «در موقع حرج باید استماع نکند (گوش ندهد) و سماع (به گوش خوردن صدا) اشکال ندارد.»

منکرهای اداری و اجتماعی

سوال ۴۷۲: «وظیفه مسلمین درباره ی منکرهایی که گاه در سطح مسؤولین و یا در ادارات و سازمان های دولتی و غیر دولتی - مثل رشوه، پارتی بازی، و... - اتفاق می افتد چیست؟»

جواب: «با تحقق شرایط امر به معروف و نهی از منکر با موارد دیگر فرق نمی کند».

معاشرت با غیر شیعه جهت امر به معروف و نهی از منکر

سوال ۴۷۳: «آیا می توان با فرقه هایی هم چون وهابیت، بهائیت و... معاشرت کرد تا در طولانی مدت آن ها را ارشاد نمود؟»

جواب: «اگر احتمال تأثیر پذیری از آن ها نباشد، جایز است».

اطلاع به خانواده فردی که حرامی را انجام می دهد

سوال ۴۷۴: «اگر بدانیم کسی هم جنس بازی می کند، آیا موظفیم به خانواده اش بگوییم؟»

جواب: «تا راه ارتداع (بازداشتن او از عمل زشت) در این منحصر نشده است، طرق دیگر انتخاب شود».

فردی که روش امر به معروف و نهی از منکر را نمی داند

سوال ۴۷۵: «آیا بر کسی که راه و روش امر به معروف و نهی از منکر را نمی داند، واجب است امر به معروف و نهی از منکر کند یا نه؟»

جواب: «در حدّ متیقّن لازم باید امر به معروف و نهی از منکر کند، به نحوی که احتمال تجاوز از حدّ ندهد».

نهی از منکر نمودن کسی که خود مرتکب آن منکر می شود

سوال ۴۷۶: «کسی که خود مرتکب منکری می شود، آیا نهی از منکر از آن منکر بر این فرد واجب است؟»

جواب: «بله، واجب است».

وظیفه زن نسبت به شوهر بی بند و بار

سوال ۴۷۷: «اگر شوهر زنی در منزل بی بند و بار بوده و مرتکب گناهی شود، وظیفه زن در قبال او چیست؟ و آیا اگر امر به معروف و نهی ازمنکر زن به روابط زناشویی و خانوادگی آن‌ها تأثیر منفی بگذارد، باز هم این عمل بر او واجب است؟»

جواب: «خیر، اگر موجب مفسده برای او است واجب نیست، ولی نباید در معصیت او را کمک کند».

برخورد جدی بعد از عدم تأثیرگذاری در نهی ازمنکر

سوال ۴۷۸: «اگر همسر من با ترانه و موسیقی میانه خوبی دارد، اگر بعد از امر به معروف و نهی ازمنکر، همسرم اصلاح نشد، می‌توانم با او برخورد جدی کنم؟»

جواب: «اگر اطمینان به عدم تأثیر دارید و یا مفسده در بین است، خیر نمی‌توانید ولی خود شما، نباید گوش کنید».

چگونگی تذکر به والدینی که دچار حرام شده اند

سوال ۴۷۹: «پدر و مادری که دچار منکر شده اند، چگونه می‌توان، آن‌ها را امر به معروف و نهی ازمنکر کرد، اگر نصیحت تأثیر نکرد، آیا می‌توان به آن‌ها اخم یا تندی کرد؟»

جواب: «اگر شرایط متوفر نیست، خیر نمی‌توان».

ممنوع کردن افراد از تماشای فیلم‌های مشتهبه

سوال ۴۸۰: «آیا به علت پخش بعضی از آهنگ‌ها و تصاویر و فیلم‌هایی که احتمال غیر شرعی بودن آن‌ها می‌رود، می‌توان خانواده و فرزندان را از نگهداری و نگاه به این برنامه‌ها محروم کرد؟»

جواب: «احتمال غیر شرعی بودن، هر چند موجب تکلیف نیست، ولی تا ممکن است احتیاط در آن ها راجح و مطلوب است، به خلاف این که علم داشته باشد که آن برنامه ها - فی الجمله - مشتمل بر حرام است که در این صورت موظف به اجتناب است.»

تعارض صله رحم و امر به معروف و نهی از منکر

سوال ۴۸۱: «اگر امر به معروف و نهی از منکر مستلزم قطع رحم و قطع رابطه با خویشاوندان باشد، کدام یک مقدم است؟»

جواب: «با فرض انجام وظیفه، شما به طور کلی قطع رابطه نکنید هر چند آن ها هم قطع کنند.»

دید و بازدید همراه با منکر

سوال ۴۸۲: «اگر در صله رحم و دید و بازدید، محرم و نامحرم رعایت نمی شود و یا نوارهای مبتدل پخش می شود، وظیفه ما چیست؟»

جواب: «باید آن ها را امر به معروف و نهی از منکر کرد و اگر تأثیر نکرد، باید آن مجالس را ترک نمود.»

آیت الله مکارم شیرازی

۱- نهی از منکر برای رانندگانی که موسیقیهای نامشروع استفاده می کنند

گاهی که در تاکسی یا اتوبوس سوار می شویم راننده نوار موسیقی زن روشن می کند اگر انسان بداند با تذکر وی ممکن است

نوار را خاموش کند اما بعد از پیاده شدن وی دوباره روشن می کند وظیفه اش چیست؟

بعضی راننده‌های اتوبوس عنوان می‌کنند که اگر نوار گوش نکنند خوابشان می‌برد در این حالت وظیفه انسان چیست؟

باید تذکر دهد و به وظیفه نهی از منکر با زبان خوش توأم با ادب و منطق عمل کند.

باید آنها را توجیه کرد که برای این منظور از نوارهای مشروع استفاده کنند.

۲- نهی از منکر از طریق ضرب و شتم

در دوران نوجوانی که مصادف با دهه شصت بود من در بسیج محلات مشغول به خدمت بودم که در حین این انجام وظائف گاه با کسانی که از منظر ما مرتکب بزه یا منکری بودند برخورد فیزیکی می‌کردیم و آنها را با جلب مورد ضرب و شتم قرار می‌دادیم. اکنون به ایشان دسترسی ندارم آیا اموری که در آن شرایط انجام می‌دادیم درست بوده و اگر نه چگونه رضایت آنها را حاصل کنم؟

بدون اجازه حاکم شرع اینگونه نهی از منکر کردن برای افراد عادی جائز نیست و اگر چنین کاری کرده اید و دسترسی دارید حلیت بطلبید و الاً برای آن اشخاص استغفار کنید و کار خیر انجام دهید.

۳- کتک زدن بخاطر عدم رعایت حجاب

اگر یکی از محارم مردی ملتزم به حجاب شرعی نباشد، آیا مرد حق دارد به خاطر این کار او را بزند، البته بعد از این که راههای مختلف زیادی را برای قانع ساختن او پیموده و نتیجه ای نگرفته است؟

زدن به منظور امر به معروف و نهی از منکر بدون اجازه حاکم شرع جایز نیست.

۴- عدم التزام مرد به حجاب شرعی همسر

اگر مردی همسرش را به حجاب شرعی ملتزم نکند، آیا فاسق محسوب می شود؟

اگر نهی از منکر را ترک کند فاسق است.

۵- نهی از منکر اساتید توسط دانشجو

گاهی بعضی از اساتید زن در کلاس درس دانشجویان با لباسهای تحریک کننده حضور پیدا می کنند و دانشجویان بناچار برای دریافت درس و مطلب به او نگاه می کنند، تکلیفشان چیست؟

در این گونه موارد باید با هماهنگی مسؤلین دانشگاه جلو این گونه مسائل را گرفت تا دانشجویان به مشکل برخورد نکنند و اساتید به وظیفه شرعی خودشان عمل نمایند.

۶- قطع رابطه برای اصلاح رفتار ناشایست

آیا با اشخاصی که افعال و کردار غیر معقولانه و ناشایست دارند و با تذکر، از افعال خود دست بردار نیستند، می شود قطع رابطه نمود؟

در صورتی که قطع رابطه موجب خودداری از منکر شود لازم است.

۷- ترک کردن مجلس غیبت

اگر کسی در بین جمع، غیبت بکند و مطمئن باشیم امر به معروف و نهی از منکر در او تأثیر نمی کند، وظیفه ما چیست؟

در چنین جلسه ای شرکت نکنید.

۸- قطع رابطه خانوادگی جهت نهی از منکر

آیا قطع رابطه با اقوامی که نسبت به امور شرعی بی تفاوتند مثلاً، خمس و زکات نمی دهند و یا امور خلاف شرع انجام می دهند و امر به معروف و نهی از منکر در آنها تأثیری ندارد جایز است؟

اگر قطع رابطه موجب بیدار شدن آنها گردد واجب است و اگر اثر منفی دارد، این کار را نکنید.

۹- تذکر به کسی که قرآن را غلط می خواند

آیا تذکر به کسی که قرآن را غلط می خواند واجب است؟

بهتر است با زبان خوب تذکر دهید.

۱۰- نهی از منکر در دانشگاهها

یکی از مسؤولین دانشگاهها به غلط امر به معروف و نهی از منکر و تذکر به دانشجویان خاطی را محدود به مسؤولین انضباطی دانشگاه می داند و به دانشجویان مؤمن میدان نمی دهد، با توجه به این مطلب وظیفه یک دانشجوی متعهد و انقلابی در این زمینه چیست؟

امر به معروف و نهی از منکر وظیفه همه مسلمانهاست و کسی نمی تواند جلوی آن را بگیرد ولی باید طوری انجام گیرد که نظم دانشگاهها و مؤسسات به هم نخورد.

۱۱- نهی از منکر در تاکسی

اگر سوار تاکسی شدیم و راننده نوار ترانه غیر مذهبی گذاشت تکلیف ما در این حال چیست؟

باید نهی از منکر کنید و اگر نمی پذیرد پیاده شوید، مگر این که عسر و حرج لازم آید.

.

۱۲- امر به معروف و نهی از منکر نسبت به نامحرم

امر به معروف و نهی از منکر مرد نسبت به زن نامحرم، یا بالعکس چگونه باید صورت پذیرد؟

باید به صورتی باشد که خلاف شرعی در آن پیش نیاید، و به زبان خوش و منطقی انجام گیرد.

.

۱۳- نهی از منکر شخصی که موجب اذیت و آزار دیگران می شود

اگر کسی با راه رفتن یا صحبت کردن در مکان عمومی، موجب اذیت و آزار دیگران شود، چه حکمی دارد؟ بر فرض حرام بودن، آیا باید نهی از منکر کرد؟

کار خلافی انجام داده، و لازم است با زبان خوش او را نهی از منکر کرد.

.

۱۴- پخش صدای خواننده زن در وسایل تقلیه عمومی

گاهی در تاکسی یا در اتوبوسهای بین شهری صدای زن پخش می شود. در این موارد چه باید کرد؟

با زبان خوب، امر به معروف و نهی از منکر نمایید تا نوار را قطع کنند و با توجه به اینکه این کار غیر قانونی است می توانید در صورت عدم توجه، به مراکز مزبور شکایت کنید.

.

۱۵- نهی از منکر ناصحین

آیا امر به معروف و نهی از منکر توسط ناصحین مرد وابسته به ستاد اجرای امر به معروف و نهی از منکر به زنان بدحجاب مجاز است یا خیر؟ با عنایت به اینکه ناصحین زن در ستاد فعالیت دارند و امر به معروف توسط ناصحین مرد مستلزم صحبت کردن، نگاه کردن به مو یا حتی بدن زن نامحرم باشد.

امر به معروف و نهی از منکر واجب کفائی است، اگر به اندازه کافی ناصح از جنس موافق باشد لزومی ندارد جنس مخالف اقدام کند.

۱۶- حکم ارشاد جاهل به حکم یا موضوع

آیا ارشاد جاهل در موارد جهل به حکم واجب و در موارد جهل به موضوع جایز یا مستحب است؟
در موارد جهل به حکم واجب است و در جهل به موضوع لازم نیست مگر اینکه موضوع خطرناکی باشد.

۱۷- نهی از منکر بچه ممیز

امر به معروف و نهی از منکر بچه ممیز واجب است؟
در صورتی که ممکن است برای او عادت شود و در بزرگی کار خلاف را تکرار کند احتیاط آن است که در مورد او انجام شود.

۱۸- قلمرو حریم خصوصی و مجوز ورود به آن

نظر حضرت عالی در خصوص تعریف و قلمرو حریم خصوصی افراد چیست؟
منظور از حریم خصوصی اموری است که جزء اسرار و مسائل شخصی محسوب می شود.

۱۹- امر به معروف کسانى که زندگى اشرافى دارند

آيا شما مى دانيد روحانيت حاکم در کشور چه ظلم و ستمى بر مردم روا مى دارند؟؟ آيا شما از زندگى اشرافى آقاىان هم کيش خود خيبر داريد؟ آيا وظيفه شما همين سکوت کردن است؟ آيا فقط کار مهم شما گفتن احکام شرعى ظاهرى است؟ آيا پيامبر و امام هم نسبت به مردم اين همه بى تفاوت بودند؟؟!!

سعى ما اين است که خودمان زندگى متوسطى داشته باشيم و بحمدالله داريم، و به ديگران هم توصيه کرده و مى کنيم، ضمناً توجه داشته باشيد در تبليغات رسانه هاى خارجى دروغ و بزرگ نمايى فراوان است.

۲۰- نهى از منکر مراجع عظام در برابر بى عدالتى ها

سکوت علما (خصوصاً مراجع عظام) در برابر بى عدالتيها و تضعيف حقوق مستضعفين به ويژه توسط افرادى که ظاهر مذهبى دارند چه حکمى دارد؟

ان شاء الله سکوت نمى کنند و به وظيفه خود عمل مى کنند خواه مؤثر بيفتند يا نه.

۲۱- امر به معروف همسر به مرتب خواندن نماز

همسر من در خواندن نماز تنبلى و کاهلى مى نمايد و هر چه به او تذکر مى دهم بعضاً دوباره مشاهده مى کنيم در نماز تنبلى مى نمايد و نمازهايش قضا مى شود ... حال وظيفه من در قبال ايشان و دينم چيست؟

باز هم به وظيفه امر به معروف و نهى از منکر ادامه دهيد و مأیوس نباشيد ان شاء الله مشکل حل خواهد شد.

۲۲- قصد قربت در امر به معروف

آيا در امر به معروف و نهى از منکر قصد قربت شرط است؟

قصد قربت شرط نیست ولی بدون آن ثواب به کسی نمی دهند

.

۲۳- مضر بودن امر به معروف و نهی از منکر

اگر امر به معروف و نهی از منکر در اداره باعث شود که انسان از مزایایی همچون اضافه کار و یا پاداشهای دیگر محروم شود، آیا باز هم واجب است؟

اگر موجب ضرر و زیان مهمی نشود واجب است.

.

۲۴- ملتزم نکردن همسر به امور شرعی

اگر مردی همسرش را به امور شرعی و وظائف دینی ملتزم نکند، آیا فاسق محسوب می شود؟

اگر می تواند نهی از منکر کند و ترک نماید، فاسق است.

.

۲۵- سلب امر به معروف و نهی از منکر

با وجود نهادی برای امر به معروف در نظام جمهوری اسلامی، آیا وظیفه امر به معروف و نهی از منکر از دیگران سلب می شود؟ و در صورت تداخل کار آنها با دیگران، تکلیف چیست؟

امر به معروف و نهی از منکر یک حکم عام است و همه به مقدار توان خود موظف به آن هستند و وجود چنین نهادی سلب مسؤلیت از دیگران نمی کند و موارد تداخل را با برنامه ریزی باید حل کرد.

آیت الله صافی گلپایگانی

س. بنظر شما، آیا همکاری بین آحاد مختلف جامعه اسلامی در اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر ضروری است یا هر کس به تنهایی می‌تواند از عهده این کار برآید؟

ج. امر به معروف و نهی از منکر یکی از تکالیف اجتماعی است که در بعض موارد با همت و اقدام یک نفر انجام می‌پذیرد و در بعض مواقع، موقوف به قیام چند نفر، بلکه محتاج به اقدام و همکاری یک جمعیت و امت است. پس نمی‌توان اقدام یک نفر را در همه موارد کافی شمرد و از دیگران تکلیف را ساقط دانست؛ زیرا اولاً: همکاری و همصدا شدن دیگران با آن کس که امر به معروف و نهی از منکر می‌کند، باعث کمال تأثیر و حصول مقصود است. اگر هزار نفر در یک موضوع موافق یکدیگر اظهار نظر کنند از حیث اثر با نظری که یک نفر اظهار نماید یکسان نیست.

و ثانیاً: بیانات اشخاص و طرز ادای مطالب و سلیقه‌هایی که در این موارد اعمال می‌شود در تأثیر، تفاوت دارد. بسیار اتفاق افتاده که شخصی از مواعظ و نصایح طولانی یک نفر متنبه نشده، ولی با یک کلمه که از دیگری شنیده فوراً متنبه و بیدار گردیده است.

و ثالثاً: در مورد بعضی از منکرات که میان جامعه رایج می‌شود یا بعضی از فرایض و واجباتی که ترک آن متداول می‌گردد و همچنین نسبت به بعض اشخاص که باید امر به معروف و نهی از منکر شوند، جز با کمک و همکاری افراد و همصدا شدن جمعیت بسیار، موفقیت حاصل نمی‌شود.

مخصوصاً همراهی و همکاری کسانی که در میان جامعه دارای شخصیت و وزن علمی و مقام و نفوذ هستند در پیشرفت مقصد مشروع امر به معروف و ناهی از منکر دخالت بسیار دارد؛ زیرا مرتکبین معاصی وقتی ببینند جامعه به آنها با دیده تفرّ نگاه می‌کند و کار آنها را زشت و خلاف شرافت و انسانیت تشخیص می‌دهد، یا کسانی که دارای مقامات و یا اطلاعات و معلوماتی هستند عمل او را تقبیح می‌نمایند، بیشتر راه منحرفی را که در پیش گرفته‌اند ترک می‌کنند. پس تأثیر امر به معروف و نهی از منکر، غالباً محتاج به همکاری و تعاون است. اگر چنانچه آمرین به معروف را تنها گذارند، موفقیت لازم به دست نخواهد آمد.

س. چگونه است با آن که بسیاری از مصالح و فواید امر بمعروف و نهی از منکر و زیان‌های ترک آن را می‌دانیم، در ادای این فریضه کوتاهی می‌کنیم؟

ج. بعض علل این بی‌قیدی بشرح ذیل است:

اول: «ضعف ایمان» را که علت العلل این بی‌اعتنایی است. ضعف ایمان قدرت و شجاعت اخلاقی را از انسان سلب کرده و او را تحت نفوذ و مرعوبیت از قدرت‌های موهومه و اعتبارات ظاهریه، خوار و زبون می‌سازد. بدترین نقطه ضعف انسان که با وجود آن او را از هیچ عمل زشت و ارتکاب خلاف وظیفه نمی‌توان مصون دانست، بی‌ایمانی و بی‌دینی است.

دوم: «طمع است». بسیاری از مردم با آن که آگاه و ملتفت هستند و خسارت ترک امر به معروف و نهی از منکر را می‌فهمند، برای طمعی که به مال یا استفاده از مقام اشخاص دارند به خیال آن که اگر فلان شخص را امر به معروف کنند از مال او یا ریاست او بی‌بهره می‌مانند، در ادای این وظیفه سهل‌انگاری روا داشته و بسا که در حضور آنها معصیت‌ها واقع شود که چون خوی زشت طمع، آنان را فاقد حریت و آزادمنشی و صراحت لهجه کرده از نهی از منکر خودداری می‌کنند.

سوم: «ترس بی جا و خوف بیمورد است». پاره‌ای از مردم برای آن که رشد و بلوغ اخلاقی ندارند بیم و ترس بیجا غالباً از ادای این تکلیف باز می‌دارد و در پیش خودشان برای یک امر به معروف و نهی از منکر ساده و سهل که به هیچ مانع و محذوری برخورد نمی‌کند، محاذیر و موانع بسیاری فرض نموده و خود را به خیال خویش، معذور می‌سازند. حتی گاهی این مردم ترسو به دیگران هم که امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند اعتراض می‌نمایند و آنها را احساساتی و بی فکر می‌شمارند!

چهارم: «یأس و نومید از حصول مقصود است». بسیاری از مردم وقتی کثرت اهل معصیت و طغیان و قوه و قدرت و تظاهرات و روتق بازار آنها را می‌بینند، گمان می‌کنند با امر به معروف و نهی از منکر مخصوصاً با نداشتن همکار، نمی‌توان کاری انجام داد و مردم را عوض نمود.

س. در مقابل منکراتی که در جامعه صورت می‌پذیرد، کمترین کاری که می‌توانیم و باید آن را انجام دهیم چیست؟

ج. چون مقصود از امر به معروف و نهی از منکر آن است که مرتکب فعل حرام و ترک واجب، این عمل را ترک کند، پس اگر به مجرد اظهار کراهت از این عمل - ولو به اعراض و ترک معاشرت و مراوده- مرتکب، مرتدع می‌شود و ترک می‌کند، کافی است در اداء وظیفه امر به معروف و نهی از منکر و حاجت به امر و نهی بیشتر از این نیست.

س. بنظر حضرت‌تعالی، آیا امر بمعروف و ناهی از منکر خود باید عامل به معروف و منکر باشد یا با عدم عمل هم می‌تواند امر بمعروف و نهی از منکر نماید؟

ج. بجا آوردن معروف و ترک نمودن منکر، بر هر مسلمانی، واجب است و لکن آنان که امر و نهی می‌کنند باید در عمل به معروف و ترک منکر، بر دیگران، پیش‌قدم باشند زیرا عمل، شرط تأثیر گفتار است.

س. شرایط امر به معروف و نهی از منکر چیست؟

ج. ۱۰. امر و ناهی، باید معروف و منکر را بشناسند.

۲۰. احتمال دهد امر و نهی او تأثیر دارد.

۳۰. امر و نهی، مفسده‌ای (ضرر جانی، مالی مهم و آبرویی) نداشته باشد.

۴۰. کسی که معروف را ترک می‌کند، و نیز کسی که منکر را انجام می‌دهد، بر ادامه عمل خود اصرار داشته باشد.

س. اگر کسی عملی را مرتکب شود که مرجع تقلید من آن را حرام می‌داند، ولی به نظر مرجع تقلید خودش جایز است، آیا باید او را از آن عمل نهی کنم؟

ج. خیر، نهی او در این خصوص مورد ندارد.

س. در فریضه امر به معروف و نهی از منکر، آیا یک بار تذکر دادن کافی است یا باید چندین بار تکرار کند؟

ج. اگر در تکرار تذکر، احتمال اثر می‌دهد، باید تکرار کند.

س. اگر پدر و مادر انسان، مرتکب گناه شوند، آیا نهی از منکر آنان بی‌احترامی محسوب نمی‌شود؟

ج. خیر، نهی از منکر آنان با فراهم بودن شرایط آن، بر فرزند واجب است؛ البته سعی کند این کار را با سخن نرم و اخلاق نیک، انجام دهد و این امر، بی‌احترامی به آنان محسوب نمی‌شود و اگر تأثیر نکرد، وظیفه دیگری ندارد.

س. در زمان حکومت اسلامی، اگر نیروی انتظامی در برخورد با مفسد اجتماعی از خود جدیت نشان ندهد، وظیفه مردم چیست؟

ج. این واجب با وجود شرائط از کسی ساقط نمی‌شود، مگر آن‌که دیگران به این فریضه عمل نمایند.

س. امروزه بیشتر مراسم‌های عروسی آلوده به انواع گناه‌هاست. وظیفه ما در برابر دعوت به اینگونه مراسم در صورتی که از اقوام نزدیک هم می‌باشد چیست؟ با توجه به اینکه عدم اجابت دعوت، موجب قطع رحم می‌شود.

ج. شرکت در اینگونه مجالس، شرکت در مجلس معصیت و حرام است و شخص مسلمان نباید در چنین مجالسی شرکت کند و باید علت آن را بگوید و چنانچه حاضر نشدن وی در مجالس معصیت سبب قطع رحم شد، اشکال ندارد چرا که در حقیقت، علت قطع رحم آنها هستند.

س. وظیفه‌ی بنده به عنوان یک دانشجو، در مورد شرکت در کلاس‌های مختلط و نیز بی‌حجابی‌های موجود در دانشگاه چیست؟

ج. شرکت در کلاس‌های مختلط اگر مستلزم حرام باشد (از قبیل نظر به نامحرم و غیره)، جایز نیست. دانشجویان مسلمان متعهد باید مؤکداً از اولیاء دانشگاه، مراعات تعالیم و ظواهر اسلامی را بخواهند که هم دانشجویان در معرض محرمات قرار نگیرند و هم دانشگاه از مفسد مصون بماند.

س. برخی از افراد خانواده ما نماز نمی‌خوانند. آیا بیدار کردن آنها برای نماز جایز است؟

ج. بیدار کردن کسی که بنای خواندن نماز صبح را ندارد بعنوان امر به معروف واجب است ولی کسی که قصد نماز خواندن دارد و اتفاقاً خواب مانده است، بیدار کردنش واجب نیست.

س. اگر کسی در اداره‌ای رشوه بگیرد. آیا حق داریم به مسئولان مربوطه گزارش کنیم؟

ج. اول به خود او تذکر دهید و اگر تذکر را نپذیرفت، باید به مسئولان امر گزارش داد.

س. وظیفه شرعی فرزندی که تحت تکفل پدری که رعایت موازین شرعی را درباره کسب و درآمد حلال را نمی‌کند و یا اینکه خمس نمی‌دهد چیست؟ با فرض اینکه امر و نهی تأثیر ندارد.

ج. اگر امر بمعروف و نهی از منکر در او اثر نمی‌کند وظیفه‌ای ندارد، ولی اگر عین مالی را که از اموال پدر مورد ابتلاء او است بداند حرام است، باید از آن اجتناب نماید.

س. گاهی در وسایل تقلیه عمومی، مانند اتوبوس، مینی‌بوس و غیره، راننده‌ها نوارهای موسیقی پخش می‌کنند. وظیفه ما چیست؟

ج. در صورتی که احتمال تأثیر بدهید باید تذکر بدهید و الا لازم نیست و نباید به آن گوش داد.

س. همان‌طور که مستحضرید در رسانه‌ها مخصوصاً تلویزیون برخی فیلم‌های خلاف شرع که مشتمل بر زنان بی‌حجاب و یا موسیقی‌های لهوی است پخش می‌شود. وظیفه ما چیست؟

ج. همه مسلمانان وظیفه دارند در برابر منکراتی که صورت می‌پذیرد نهی از منکر نمایند و اگر همه در برابر پخش این بی‌عفتی‌ها در این موارد اعتراض کنند، از رواج این منکرات جلوگیری می‌شود.

س. آیا جایز است با کسانی که نماز و روزه و احکام شرعی اسلام را بجا نمی‌آورند معاشرت کرد یا خیر؟

ج. اگر معاشرت به منظور ارشاد و امر بمعروف و نهی از منکر باشد اشکال ندارد، و اگر مؤثر واقع نشود ترک معاشرت نماید.

آیت‌الله وحید خراسانی

و جوب كفائى امر به معروف و نهى از منكر

سوال ۲۵۷: «اگر شخصى امر منكرى را انجام داده و شخصى او را از اين كار نهى کرده، آيا بازهم بر ما واجب است كه امر به معروف و نهى از منكر نمائيم؟»

جواب: «امر به معروف و نهى از منكر واجب كفائى است و اگر يك نفر اقدام به آن بنمايد، تكليف از ديگران ساقط مى شود.»

شرائط امر به معروف و نهى از منكر

سوال ۲۵۸: «كسى كه مى خواهد امر به معروف و نهى از منكر نمايد چه شرائطى بايد داشته باشد؟»

بايد پنج شرط داشته باشد: اول: معروف و منكر را بشناسد و جاهل به معروف و منكر نبايد متصدى امر و نهى شود. دوم: اينكه احتمال تأثير بدهد و اگر بداند تارك معروف و فاعل منكر به امر و نهى ترتيب اثر نمى دهد واجب نيست. سوم: اينكه كسى كه معروف را ترك کرده يا منكر را مرتكب شده از ترك معروف و فعل منكر منصرف نشده باشد، ولى اگر برايش انصراف حاصل شده باشد، يا احتمال بدهيم كه از ترك معروف و فعل منكر منصرف و يا پشيمان شده است، امر او به معروف يا نهى او از منكر واجب نيست. چهارم: اينكه در ترك معروف و ارتكاب منكر معذور نباشد، ولى اگر معذور باشد مثل اينكه مقلد كسى باشد كه آن فعل را واجب يا حرام نمى داند، هرچند به حسب اجتهاد يا تقليد امر كننده يا نهى كننده واجب يا حرام باشد در اين صورت امر به معروف و نهى از منكر واجب نيست. پنجم: اينكه از امر و نهى، ضررى بر جان يا عرض يا مال خودش يا مسلمانى وارد نشود و همچنين اگر احتمال چنين ضررى را بدهد و اين احتمال مورد اعتنا بوده و نزد عقلا موجب خوف از ضرر باشد، در اين صورت امر به معروف و نهى از منكر واجب نيست، البته بايد اهميت معروف و منكر ملاحظه گردد، لذا چنانچه امر به معروف و نهى از منكر (از جهت اهميت فعل معروف و ترك منكر) شرعاً مهمتر از آن ضرر باشد، وجوب امر به معروف و نهى از منكر ساقط نمى شود.

آيت الله مظاهرى

امر بمعروف و نهی از منکر وظیفه کیست؟

آیا امر به معروف و نهی از منکر وظیفه حکومت است یا آحاد مردم؟ و توصیه حضرت عالی در این زمینه چیست؟

-همه باید این فریضه الهی را آنجا که زمینه باشد انجام دهند.

امر بمعروف و نهی از منکر زنان بدحجاب

وظیفه ما در برابر امر به معروف و نهی از منکر زنان بدحجاب در جامعه کنونی چیست؟

-وظیفه عمومی ندارید.

مرحله پس از موعظه برای کسانی که تاثیر ندارد

اگر مجریان فریضه الهی امر به معروف و نهی از منکر، احتمال بدهند که فرد معصیت کار با موعظه و نصیحت،

معصیت را ترک نمی‌کند وظیفه چیست؟

-وقتی که موعظه تأثیر نداشت باید با تندى و قهر و ترک رابطه، او را وادار به —(انجام) — واجبات و اجتناب

از گناه نمود ولی بیش از این، یعنی کتک و زجر و بازداشت گرچه مرتبه سوم است ولی مربوط به حکومت اسلامی

است و عموم مردم حقّ چنین کاری را ندارند.

مصادیق:

عنوان: نهی از تراشیدن ریش

سوال:

آیا توصیه به گذاشتن ریش و ممانعت از تراشیدن آن می‌تواند از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر قرار گیرد؟

پاسخ:

معلوم است که از مصادیق امر به معروف و نهی از منکر است.

عنوان: در صورت عدم دسترسی به نیروهای انتظامی

سوال:

در صورتی که امر به معروف و نهی از منکر واجب کفایی باشد و هر کس می‌تواند امر به معروف و نهی از منکر کند، اگر با وجود آن که دسترسی به مأموران انتظامی متعسر است، خود اشخاص نهی از منکر کنند، این با رعایت مراتب امر به معروف و نهی از منکر (با رفتار، با گفتار، ...) تا قتل کسی که به منکر روی آورده پیش رود (مثلاً شخصی عمل منافی عفت انجام می‌دهد (آیا این گونه امر به معروف و نهی از منکر مشروع است یا خیر؟

پاسخ:

افراد عادی فقط می‌توانند با گفتن، امر به معروف و نهی از منکر کنند ولی سایر مراتب مربوط به حاکم شرع است نه افراد عادی.

عنوان: نوشیدن شراب

سوال:

اگر غیر مسلمانی در منزل خود یا اماکن خصوصی شراب بنوشد و با حالت مستی وارد اماکن و معابر عمومی شود، چه حکمی دارد؟

پاسخ:

باید از اشاعه فحشاء جلوگیری شود.

عنوان: امر و نهی دانشجویان

سوال:

وظیفه جوانان مؤمنی که در دانشگاه‌های مختلط در رابطه با مفاسدی که در دانشگاه می‌بینند، چیست؟ آیا در این محیط می‌توانند دختری را امر و نهی کنند؟

پاسخ:

باید اولاً مواظبت از خود بنماید و ثانیاً به مقدار امکان امر به معروف و نهی از منکر داشته باشد.

عنوان: نهی از منکر زنان در کوچه و خیابان

سوال:

در جامعه زنانی هستند که حجابشان کامل نیست و در بعضی یا اکثر مواقع سبب جلب توجه نامحرم می‌شوند، حال تکلیف ما در قبال زنانی که حجاب ناقص دارند در خصوص امر به معروف و نهی از منکر چگونه است؟ و اگر امر بر خود از تأثیر شهوت در موقع نهی زبانی بترسد، حکم چیست؟

پاسخ:

باید اولاً مواظبت از خود بنماید و ثانیاً اگر بتواند امر به معروف و نهی از منکر زبانی داشته باشید.

عنوان: جلوگیری از منکر در صورت نزاع و ... در مجلس عروسی چگونه است؟

سوال:

تکلیف قطعی و دقیق ما برای مسائل ذیل چیست؟

در جشن ازدواج دو جوان، متأسفانه با اصرار مهمان‌ها تلاش می‌شود که نوار ترانه پخش شود، البته مادر عروس خانم و مادر داماد و خود عروس و داماد اصلاً راضی به این امر نیستند لذا مادر عروس با استمداد از صاحب عصر «عجل الله تعالی فرجه» مانع می‌شوند ولی مهمان‌ها در جواب، مجلس را ترک می‌کنند یعنی به جای جلوگیری از کار حرام (نوار ترانه پخش کردن) (با زخم زبان و نیش رفتاری سعی می‌کنند که به بهانه اینکه دختر اول است و شادی است حتی مانع از فرستادن صلوات شوند و در واقع یا دین را جدا از جشن می‌دانند یا اینکه ادعا دارند این کارها

در دین بوده است و عموماً هم این افراد لجبازی می‌کنند و پافشاری بر عمل حرام می‌کنند، تکلیف خانواده عروس چیست؟ آیا باید نظر آنها را جلب کرد تا با ناراحتی مجلس را ترک نکنند و یا وظیفه بالاتری داریم؟ گاهی هم خانواده عروس سالم و دین دار و خانواده داماد هم با فضیلت هستند ولی اطرافیان داماد مثل خواهران یا اقوام دیگر طرف داران سرسخت نوار ترانه و وسائل لهو و لعب هستند، لذا در شب عروسی برخورد و درگیری و حتی احتمال جدایی و آبروریزی را پیش می‌آورد با اینکه قبلاً تذکر داده شده که نباید این برنامه‌های بیهوده در آن شب باشد ولی در عمل با مشکل مواجه شده و خلاصه در جامعه اسلامی هم نمی‌شود آن طور که خدا و رسولش خواسته‌اند عمل کرد، خواهشمندیم بدون رعایت ما، وظیفه ناب ما را در برخورد با این افراد مشخص فرمایید تا در معصیت نیفتیم و وظیفه امر و نهی را ترک نکنیم.

پاسخ:

باید با آنها مدارا کرد و هر کجا که موجب جرّ و نزاع شود باید کوتاه آمد.

عنوان: جلوگیری از پخش نوار ترانه در اتوبوس

سوال:

اگر در اتوبوس مسافربری به شهر مقدّس مشهد، راننده به بهانه اینکه هوشیار باشد نوار ترانه روشن کند و با وجود امر به معروف و نهی از منکر چند تن از مسافران، اصرار به این کار داشته باشد و به ناهیان منکر پرخاش کند و ادّعا کند که رهبر این نوارها را آزاد کرده‌اند و از طرفی ما دو ساعت از سفر را رفته باشیم و در بین راه باشیم چه باید بکنیم تا هم وظیفه امر به معروف و نهی از منکر خود را کامل انجام بدهیم و هم مبتلا به معصیتی نشویم؟

پاسخ:

شما باید تذکر بدهید اگر فائده نکرد می‌توانید به مسافرت خود ادامه بدهید و جرّ و بحث لازم نیست چنانچه پیاده شدن هم لازم نیست.

عنوان: تفاوت نهی از منکر و جلوگیری از مزاحمت

سوال :

در کتاب «کاوشی نو در اخلاق اسلامی، ص ۳۳۸» ذکر نموده‌اید «غیرت در مورد عفت عمومی حتی زنان غیر مؤمن» یعنی:

۱) (اگر خدای نکرده مردی مزاحم زنی شد که حجابش را رعایت نکرده، آرایش کرده، باز باید جلوی آن مرد ایستاد و مانع شد؟ یا اگر نگاه ناصحیح به زنی که غیر مؤمن است و پوشش صحیح ندارد یا رفتار صحیح ندارد، باید مرد مسلمان دیگر او را باز دارد؟

۲) (غیرت فقط از آن مردان است یعنی غیرت در مورد عفت عمومی، این واجب و وظیفه مردان است یا وظیفه زنان؟

پاسخ:

۱) (نهی از منکر که لازم است غیر مزاحمت است و جلوی مزاحمت را همه باید بگیرند.

۲) (نهی از منکر اگر ضرر نداشته باشد بر همه از زن و مرد لازم است.

عنوان: آلات موسیقی محلی و جشن عروسی سنتی در اقوام مختلف ایرانی

سوال :

با توجه به اینکه حفظ بقای اسلام از اهمّ واجبات می‌باشد و در این امر علمای اسلام و مراجع عظیم الشان وظایف سنگینی در حراست آن دارند و طبق نبوی شریف «اذا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالَمُ عِلْمَهُ» به خصوص در این مقطع زمان که دشمنان اسلام به هر وسیله‌ای برای نابودی و یا تضعیف کردن آن دامن می‌زنند و نهایت سعی را در مفساد اخلاقی در کشور اسلامی و در مناطق آن به انحاء و شیوه‌های مختلف به مقصد خود می‌رسانند و از مواردی که در مملکت ما رواج پیدا کرده و رو به افزایش است آلات لهو و لعب مطرب و موسیقی بخصوص در این مناطق چهار محال و بختیاری، منطقه فلارد و .... و دیگر مناطق مطربی است معروف به ساز و دهل که در مراسم عقد و عروسی دعوت می‌کنند و آن را به عنوان رسم و سنت عرف تلقی می‌کنند در صورتی که یکی از اقسام مطرب است که تمام مردم را به هیجان در می‌آورد و زنان و مردان در ملا عام می‌رقصند و نوامیس مردم در معرض دید

قرار می‌گیرند و هیچ احساس مسئولیتی در برابر احکام الله نشان نمی‌دهند و علاوه بر اینکه هزینه‌های کلانی بیهوده صرف حرام می‌شود که اگر این مبالغ را در امور خیریه به مصرف برسانند نه معصیتی صورت می‌گیرد و نه مالی بی‌مورد ضایع می‌گردد، لذا مستدعی است نظر مبارک را در این مورد ارائه فرمایید.

پاسخ:

در وضع فعلی نهی از منکر لازم است ولی ایجاد تنش و بحران جایز نیست و استفاده از آلات موسیقی که شهوت‌انگیز و مفسده‌انگیز باشد حرام است و گناه آن خیلی بزرگ است.

عنوان: آیا نهی از منکر در مدارس با استفاده از تنبیه جایز است؟

سوال :

۱) (در مدارس خصوصاً دبیرستان‌ها، رفتارهای بعضی از دانش‌آموزان به گونه‌ای است که اثرات سوء رفتاری و اخلاقی در سایرین دارد، در این خصوص مسئولین امر پس از ارشاد، راهنمایی، تذکر و تهدید، بعضاً به رفتار خشونت آمیز یا ندرتاً تنبیه بدنی مبادرت می‌نمایند، آیا این کار از نظر شرعی جایز است؟ حدّ آن چه مقدار است؟

۲) (در موقع بروز خطا و رفتارهای ضدّ اخلاقی به وسیله بعضی از دانش‌آموزان، برخوردهایی همراه با خشونت و بعضاً تحقیرآمیز جهت جلوگیری از تکرار موارد مذکور از طرف مسئولین امر معمول می‌گردد:

اولاً) آیا این کار اشکال ندارد؟

ثانیاً) (بعد از حلّ مشکل حصول رضایت افراد موصوف لازم است یا خیر؟

پاسخ:

۱) (در صورت ضرورت به اندازه ضرورت جایز است.

۲) (در صورت ضرورت به اندازه ضرورت جایز است.

و در هر دو صورت تحصیل رضایت لازم نیست.

عنوان: امر بمعروف و نهی از منکر

سوال:

نظر مبارک خود را در مورد فریضه الهی امر به معروف و نهی از منکر بیان فرمائید.

پاسخ:

یکی از اهمّ واجبات در اسلام امر به معروف و نهی از منکر است و همه باید این فریضه را زنده نگاه بدارند و اگر همه این واجب را عمل می‌کردند جایی برای افراد گناهکار نبود و همه جا برای آنها نا امن می‌شد.